

INTERNATIONELLA HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Bolagsstyrningskoden och dess sanktioner

För bolaget och de enskilda ledamöterna

Magisteruppsats inom associationsrätt

Författare: Magnus Björk och Jens Gustafsson

Handledare: Professor dr. juris Jan Andersson

Jönköping Maj 2006

JÖNKÖPING INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL
Jönköping University

The Swedish code of corporate governance and its sanctions

For the company and the individual members of the board

Master's Thesis within Company law

Author: Magnus Björk and Jens Gustafsson

Tutor: Professor dr. juris Jan Andersson

Jönköping May 2006

Magisteruppsats inom associationsrätt

Titel:	Bolagsstyrningskoden och dess sanktioner – För bolaget och de enskilda ledamöterna
Författare:	Magnus Björk, Jens Gustafsson
Handledare:	Professor dr. juris Jan Andersson
Datum:	2006-05-22
Ämnesord	associationsrätt, bolagsstyrning, skadeståndsansvar, följ eller förklara

---

Sammanfattning

Företagsskandalerna i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet förde fram debatten om bolagsstyrning i ljuset. De stora krav på omdöme och uppförande som krävs av bolagsledningarna för att rätt förvalta andra människors pengar förstärker väsentligheten av att det finns verksamma incitament för företagsledningarna att fullgöra sina skyldigheter. Som ett resultat av dessa skandaler tillsatte regeringen Förtroendekommissionen, vars uppgift var att arbeta fram åtgärder för att stärka förtroendet för det svenska näringslivet. Ett år senare tillsattes Kodgruppen, och det slutliga resultatet av Kodgruppens arbete är den svenska kod för bolagsstyrning som idag ingår i Stockholmsbörsens noteringskrav.

Att i valet mellan lagstiftning och självreglering, beslutet ändock föll på självreglering genom kod, har sin förklaring i självregleringens flexibilitet, snabbhet och anpassningsbarhet till de olikartade förhållanden som råder inom svenskt näringsliv. Koden är dessutom semidispositiv genom principen *comply or explain*, vilket innebär att ett bolag kan välja att inte följa Kodens regler, bara de kan förklara orsaken till varje enskild avvikelser. Att avvika från Kodens regler kan i vissa fall vara en förutsättning för att god bolagsstyrning ska kunna anses vara för handen.

Då Kodens regler faller inom ABL:s naturliga tolkningsområde fungerar Koden som ett utfyllande tolkningsinstrument beträffande bolagsledningars skadeståndsansvar. Detta är möjligt genom att Koden konkretiserar det ansvar som bolagsledningen genom sin vårdplikt har gentemot bolaget. För de oäkta bolagsorgan som instiftats enligt reglerna i Koden, bedöms ansvaret olika beroende på vilken ställning inom bolagshierarkin de anses inta. Det oäkta bolagsorganet valberedningen och dess ledamöter är, på samma sätt som styrelsens ledamöter, sysslomän för bolaget. Mot denna bakgrund är det därför viktigt att berörda parter; bolaget självt samt aktieägare och tredjeman, kan göra ansvar gällande mot culpös ledamot av valberedningen. Att beskriva övriga oäkta bolagsorgan; revisionsutskottet och ersättningsutskottet, som egna organ är delvis missvisande då det endast är fråga om en delegering av uppgifter inom styrelsen och inte inrättandet av ett nytt organ, såsom fallet är med valberedningen. Ansvaret ska således bedömas på samma grunder som vid övrig arbetsfördelning inom styrelsen.

Avsaknaden av en officiell instans som bevakar och godkänner de förklaringar företagen lämnar till sina avsteg från Koden, medför att det istället har blivit marknadens sak att bedöma, och indirekt utdöma sanktioner mot, de förklaringar som lämnas och som inte håller en acceptabel kvalitet. Resultatet av principen *comply or explain*, eller snarare bristen på bevakning av förklaringarna, medför att Koden inte blir det skärpande verktyg för svensk bolagsstyrning som det var tänkt från början.

Master's Thesis within Company Law

Title:	The Swedish code of corporate governance and its sanctions – For the company and the individual members of the board
Author:	Magnus Björk, Jens Gustafsson
Tutor:	Professor dr. juris Jan Andersson
Date:	2006-05-22
Subject terms:	company law, corporate governance, damages, comply or explain

---

Abstract

The company scandals in the late 1990s and early 21st century brought attention to the debate of corporate governance. The demand for good judgement and good behaviour by corporate executives in order to manage the money of other people, enhances the need for effective incentives in order to make the executives fulfil their obligations. As a result of these scandals, the Swedish government appointed Förtroendekommissionen, whose task was to work out measures to enhance the confidence of Swedish economy. A year later Kodgruppen was appointed, and the final result of their work is the Swedish code of corporate governance that now is a part of the Stockholm stock exchange rules.

The reason, in the choice between legislation and self-regulation through a code, that the choice became self-regulation is the flexibility, rapidity and adaptability to the different conditions in the Swedish economy that this regulation possesses. The Swedish code of corporate governance is also semi optional through the principle comply or explain, which means that a company is allowed to choose not to observe all the rules in the Code, provided that they are able to explain the reason for each of the deviations. To differ from the Code can even, in some circumstances, be a requirement for good corporate governance.

When the rules of the Code fits under the natural interpretation area of the Swedish limited liability company law, the Code works as a tool in the interpretation about the liability for the corporate executives. This is possible because the Code makes the liability of the executives real, this through their duty to take good care of the company. The unauthorized company bodies that are founded according to the rules of the Code, are being judged differently depending of their position in the company hierarchy. The unauthorized company body called election board, and its members, are in the same way as the members of the board, trustees of the company. Considering this, it is important that involved parties such as the company itself, their shareholders and third parties, have the possibility to claim liability of a member of the election board that has been neglecting his duties. To describe all of the other unauthorized company bodies, such as the audit committee and the compensation committee, as independent company bodies are partly misleading, because it is only a matter of delegation of tasks within the board, and not the founding of a new body, as it is in the case with the election board. The liability is therefore to be judged after the same preferences as in other delegation of tasks within the board.

The fact that there is no official authority that monitors and approves the explanations given by the companies of why they do not follow the guidelines given by the Code, has the consequence that it is up to the market to decide whether the explanation has a quality that can be approved. The market will also be the one that punish companies who has explanations of poor quality. The use of the principle comply or explain, or rather the lack of monitoring its explanations, has as a consequence that the Code will not become the sharpening tool for Swedish corporate governance that it was supposed to be in the original idea.

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte.....	2
1.3	Metod och material.....	2
1.4	Avgränsningar.....	2
1.5	Disposition.....	3
2	Svensk bolagsstyrning.....	4
2.1	Utvecklingen av bolagsstyrning.....	4
2.2	Nya aktiebolagslagen.....	5
2.3	Den svenska koden för bolagsstyrning.....	6
2.3.1	Kodens legitimitet.....	6
2.3.2	Kodens ändamål.....	7
2.3.3	Kodens uppbyggnad.....	7
2.3.4	För- och nackdelar med lagstiftning respektive självreglering.....	9
3	Bolaget, börsen och bolagskoden.....	10
3.1	Bolaget och bolagskoden.....	10
3.1.1	Comply or explain.....	10
3.1.2	Uppföljning av förklaringar.....	11
3.1.3	Börsen och bolagskoden.....	12
3.2	Sammanfattning.....	13
4	Skadeståndsansvar för de äkta bolagsorganen.....	15
4.1	De äkta bolagsorganen.....	15
4.2	Rättsnormer.....	15
4.3	Begreppen ansvar, skada och påföljd.....	16
4.3.1	Ansvar.....	16
4.3.2	Skada.....	17
4.3.2.1	Direkt och indirekt skada.....	17
4.3.2.2	Adekvat kausalitet.....	18
4.3.2.3	Fullgörande av uppdrag.....	19
4.3.3	Påföljd.....	19
4.4	Bolagsstämman.....	20
4.5	Bolagsledningens interna ansvar.....	20
4.5.1	Culpabedömningen.....	21
4.5.1.1	Den bundna culpabedömningen.....	22
4.5.1.2	Den fria culpabedömningen.....	22
4.5.2	Aktsamhetsnormer.....	24
4.6	Sysslomannaansvar.....	24
4.6.1	Informationsskyldigheten.....	25
4.6.2	Vårdplikten.....	25
4.6.3	Lojalitetsplikten.....	26
4.7	Organisationens betydelse för bolagsledningens ansvar.....	27
4.7.1	Konsekvenserna av en arbetsfördelning inom styrelsen.....	28
4.7.2	Styrelseordföranden.....	29
4.7.3	Passivitet och reservation mot styrelsebeslut.....	29
4.7.4	Arvodets inverkan på ansvaret.....	30

4.7.5	Avtalsrättsligt ansvar för styrelseledamöter.....	31
4.7.6	Särskilt om VD:s ansvar.....	31
4.7.7	Särskilt om vice VD:s och styrelsesuppleants ansvar	32
4.8	Kodens inverkan på bolagsorganens interna ansvar	33
4.8.1	Kodens tillämpbarhet vid bedömandet av det interna ansvaret	33
4.8.2	Kodens betydelse för ansvarsbedömningen	36
4.8.3	Sanningsförsäkran och underskrift.....	37
4.9	Bolagsledningens externa ansvar	38
4.9.1	Det externa ansvaret.....	38
4.9.2	Kodens tillämpbarhet vid bedömandet av det externa ansvaret	39
5	Skadeståndsansvar för de oäkta bolagsorganen.....	41
5.1	De oäkta bolagsorganen	41
5.1.1	Valberedningen.....	41
5.1.2	Revisionsutskottet.....	42
5.2	Ansvaret.....	43
5.2.1	Valberedningens ansvar	43
5.2.2	Revisionsutskottets ansvar	45
6	Slutsatser	47
6.1	Bolaget och bolagskoden	47
6.2	Kodens påverkan på de äkta bolagsorganens ansvar.....	47
6.3	Kodens påverkan på de oäkta bolagsorganens ansvar.....	49
	Käll- och litteraturförteckning	50

Förkortningslista

A.a.	Anfört arbete
ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
A.st.	Anfört ställe
Dir.	Direktiv
EU	Europeiska Unionen
JT	Juridisk Tidskrift
Kap.	Kapitel
Koden	Svensk kod för bolagsstyrning (SOU 2004:130)
m.fl.	Med flera
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
nr.	Nummer
NTS	Nordisk Tidsskrift for Selskabsret
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
Prop.	Proposition
SOU	Statens Offentliga Utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
VD	Verkställande direktör
ÅRL	Lag (1995:1554) om årsredovisning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den svenska debatten om bolagsstyrning är inget nytt påfund, men har på senare tid aktualiserats till följd av företagsskandalerna under 1990-talet och början av 2000-talet. Att återupprätta allmänhetens förtroende för näringslivet är av stor betydelse för företagens möjligheter till kapitalanskaffning, vilket i sin tur påverkar hela samhällsklimatet såsom enskilda personers möjligheter till försörjning, sparande och pension.¹ Att till exempel inte undanhålla, utan tvärtom visa på de olika förmåner som ledningen för ett företag har, är ett sätt att vinna potentiella investerarens förtroende. Det är detta förtroende som ger företag det riskkapital de behöver till en låg kostnad. Att börsnotera ett företag är ett sätt att anskaffa detta kapital, och om aktierna handlas på en börs eller annan marknadsplats har aktieägarna rätt att förvänta sig att bolaget styrs enligt allmänt accepterad, god praxis.² Det är då även väsentligt att det finns verksamma incitament för företagsledningarna att fullgöra sina skyldigheter. Det är också önskvärt att lagstiftningen på ett effektivt sätt ger möjlighet att utkräva ansvar av försumliga företagsledningar. Även behovet av att upprätthålla allmänhetens förtroende för näringslivet talar i den riktningen.³ Att det också föreligger ett behov av speciallagstiftning inom aktiebolagsrätten utöver de allmänna skadeståndsreglerna i skadeståndslagen, följer av behovet att införa sanktioner för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden.⁴

Förtroendeförlusten till följd av skandalerna med exempelvis Enron i USA och Skandia i Sverige, har tvingat myndigheter och branschorgan till en strävan efter ökad transparens och kontroll inom näringslivet. Detta har lösts på olika sätt i olika länder beroende på skillnader i företagskulturerna, bland annat har man i USA valt att lagstifta genom den så kallade Sarbanes-Oxley Act, medan man i Sverige använder sig av dels den nyligen framlagda Svensk kod för bolagsstyrning⁵, och dels den nya svenska aktiebolagslagen⁶. Den svenska koden för bolagsstyrning ingår i Stockholmsbörsens noteringskrav⁷ från och med den 1 juli 2005. Koden tillämpas av svenska bolag noterade på Stockholmsbörsens A-lista samt de svenska företag noterade på O-listan som har ett marknadsvärde överstigande tre miljarder kronor.⁸ Den svenska koden för bolagsstyrning är liksom många andra nationella koder baserad på självreglering och Kodgruppen hade således inte mandat att föreskriva vilka företag som skall tillämpa Koden utan detta får

---

¹ Dir. 2004:132.

² SOU 2004:130 s. 7.

³ Prop. 1997/98:99 s. 180.

⁴ SOU 1995:44 s. 253 f.

⁵ SOU 2004:130 Bilaga 3.

⁶ ABL 2005:551.

⁷ Stockholmsbörsens Noteringsavtal med handledningstext gällande fr.o.m. den 1 juli 2005, redaktionell ändring 1 januari 2006.

⁸ <http://www.se.omxgroup.com>

lämnas till börser och marknadsplatser att reglera på kontraktsmässiga grunder. Förhoppningen är dock att Koden skall kunna tillämpas av andra kategorier av bolag med ett spritt ägar- eller allmänintresse.⁹ En viktig faktor till Kodens tillkomst är att aktiebolagslagen inte till fullo passar in på någon av de svenska aktiebolagstyperna avseende form och storlek,¹⁰ och därmed uppstår ett behov av kompletterande anvisningar. Det är bland annat detta kompletteringsbehov som Koden är ämnad att täcka, då Koden är möjlig att rikta mot de större bolag med spritt ägande i vilka bolagsstyrning har särskilt stor betydelse.

I och med Kodens inträde introduceras nya bolagsorgan,¹¹ de som i detta arbete fortsättningsvis benämns de oäkta bolagsorganen. Ett oäkta bolagsorgan är ett organ instiftat på annat vis än genom lag. Att det i 29:1 ABL står beskrivet vilka bolagsorgan som omfattas av skadeståndsansvaret ger ett nytt problem; vad gäller för de organ som inte får sin ställning som organ genom ABL?

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att utreda vilken påverkan den svenska koden för bolagsstyrning har på de associationsrättsliga ansvarsfrågorna. Problemställningen har två dimensioner. För det första avser vi att utreda på vilket sätt Koden inför möjligheter till sanktioner mot bolaget självt, det vill säga hur ett bolag kan straffas om det bryter mot Kodens bestämmelser utan att lämna giltig förklaring varför. Den andra delen av problemet utgörs av hur culpabedömningen av bolagsledningens ledamöter kommer att påverkas av Koden. I denna andra del ämnar vi även göra en analys av om, och i så fall hur, det finns sanktioner för de nya oäkta bolagsorganen.

1.3 Metod och material

Vi använder oss av traditionell juridisk metod för arbetet med denna uppsats. Detta innebär att vi använder oss av lag, förarbeten, rättsfall och doktrin för att utreda syftet med denna uppsats. Vad beträffar materialet så är mycket av den litteratur vi använder oss av skriven för de äldre versionerna av ABL. Detta saknar dock betydelse, då de regler i ABL som berör denna uppsats innehållsmässigt är oförändrade. Vi har använt oss av proposition 2004/05:85 för att överföra de äldre paragrafnumreringarna till de nya. Kodens innebörd av begreppet bolagsledning är VD och dennes underordnade, medan författarna i detta arbete använder sig av den allmänt vedertagna betydelsen där bolagsledningen består av VD och styrelse.

1.4 Avgränsningar

I detta arbete behandlas endast de svenska bolag som är noterade på Stockholmsbörsens A-lista samt de svenska företag noterade på O-listan med ett marknadsvärde överstigande tre miljarder kronor, vilket beror på att det är dessa som Koden i ett inledande skede berör.

---

⁹ SOU 2004:130 s. 7.

¹⁰ Andersson, NTS 4/2005, s. 42.

¹¹ SOU 2004:130 s. 16 ff.

Jämförelser med andra länders koder, förutom i någon mindre del, kommer heller inte att göras, detta på grund av platsbrist. Att fullt ut involvera revisorerna och deras ansvar i detta arbete skulle tvinga fram en arbetsinsats som av tidsskäl inte är genomförbar, varför även detta avsnitt kraftigt decimerats. Anledningen bakom de kortfattade avsnitten rörande tredjemans förhållande till skadeståndsansvaret för bolag och bolagsledning, är att grunden för bolagsstyrning är förhållandet mellan bolagets ägare och bolagets ledning. Det ansvar som enskild aktieägare kan göra gällande mot bolagsledning eller själva bolaget har även det endast kortfattat beskrivits i detta arbete på grund av dess i bolagsstyrningsfrågor relativt lilla relevans. Huruvida vissa saker är adekvata för ansvarsbedömningen är till stor del en bevisfråga, och i detta arbete har författarna valt att inte alls behandla bevisfrågor på grund av plats- och tidsbrist.

Tyngdpunkten i vår framställning, avseende påföljderna, kommer att ligga på bedömningen av skadeståndsansvaret, då det är detta som är av mest relevans i förhållande till den svenska koden för bolagsstyrning. Att så är fallet följer av att för straffansvar krävs brott mot lag, men vi behandlar Kodens vilken inte utgör lag. Straffansvar kan emellertid bli aktuellt för ledamot av bolagsledningen enligt brottsbalken,¹² men detta är inte aktuellt för syftet med vårt arbete. Vidare har det ingen relevans för detta arbete att diskutera Kodens alla punkter, och med detta i åtanke har vi därför endast involverat de punkter som vi anser kan ha betydelse vid bedömningen angående eventuell skärpning i ansvarsdelen för bolagsledningen.

1.5 Disposition

I denna uppsats använder vi oss av en tematisk disposition vilket här innebär att vi börjar med att i kapitel två presentera och analysera utvecklingen av corporate governance och den svenska koden för bolagsstyrning. Här presenteras också den nya aktiebolagslagen något utförligare.

I kapitel tre analyseras om, och i så fall vilka, sanktioner som kan drabba ett företag som inte följer Kodens utan att lämna en giltig förklaring. Problemställningen utvecklas även till att gälla vilka det är som bedömer de förklaringar som företag avger som orsak till sina avsteg från Kodens.

Framställningen fortsätter i kapitel fyra med en analys av Kodens inverkan på de enskilda ledamöternas skadeståndsansvar gentemot bolaget och dess aktieägare. För att kunna utreda Kodens inverkan har författarna valt att göra en grundlig analys av gällande rätt innan Kodens ikraftträdande, för att därefter kunna bedöma huruvida Kodens innebär någon förändring av gällande rätt.

I kapitel fem görs en analys av de oäkta bolagsorganens rättsliga ställning och hur denna kan påverka de oäkta bolagsorganens presumtiva skadeståndsansvar. Författarna utreder även enligt vilka regler detta skall bedömas.

Författarna gör ingen åtskillnad mellan den deskriptiva och den analyserande delen av uppsatsen. Vi har istället valt att löpande i texten presentera vår egen analys. I kapitel sex presenteras dock en sammanställning av de slutsatser som följer av föregående analys.

---

¹² SOU 1995:44 s. 98.

2 Svensk bolagsstyrning

2.1 Utvecklingen av bolagsstyrning

Det finns knappast några företag, företagsledare eller ägare som inte diskuterat, analyserat och försökt förbättra sin bolagsstyrning (corporate governance) under 2000-talets första år. Det är dock viktigt att poängtera så här i inledningen av uppsatsen att teorierna kring bolagsstyrning snarare präglas av debatter och teman än konsensus och fastslagna definitioner.¹³ Styrning och kontroll är emellertid två ord som vanligen används för att definiera bolagsstyrning,¹⁴ och även om innebörden av de två definitionerna skiljer sig något åt så är det de definitionerna och den ekonomiska principal – agentteorin vi arbetar utifrån. Teoribildningen kring bolagsstyrning rör dock inte endast förhållandet mellan ägare och bolagsledningen, principalen och agenten, utan även förhållandena inom bolaget, såsom intern kontroll, påverkas. Bolagsstyrning är viktigt av en mängd orsaker och är fundamental för att säkerställa att välskötta företag opererar med en maximal effektivitet.¹⁵ En väl fungerande bolagsstyrning säkerställer att ett företag bland annat har väl fungerande interna kontroller, den hindrar enskilda individer från att få för mycket makt och den ser framförallt till att bolagsledningen agerar i aktieägares och andra intressenters bästa intresse. En annan sak som lyfts fram mer de senare åren är, beroende på att detta är något som investerare efterlyser, att bolagen ska vara transparenta och öppet redovisa allt som kan vara av intresse för omvärlden.¹⁶

Av de aktieägare som blev av med pengar i de tidigare stora skandalerna, som Kreugerkraschen och Fermenta för att använda oss av svenska exempel, observerades snart den inneboende problematiken i aktiebolag. Det ställs stora krav på omdöme och uppförande av bolagsledningar för att rätt förvalta andra människors pengar. Den rationellt ekonomiska människan som tar egna hänsyn framför kapitalägarens intresse är inte en bra förvaltare utan snarare en ”säkerhetsrisk”.¹⁷ Företagsledningar bör därför bestå av professionella ledare med en mycket stark ställning i förhållande till andra aktörer inom bolaget, exempelvis ägare och borgenärer.¹⁸ Detta för att bland annat inte påverkas, i negativ mening, av de större ägarna. Parallellt med debatten om företagsledningens roll i bolaget diskuteras även ägarrollen som en särskild funktion som kräver specialisering.¹⁹ Även aktiebolagskommittén påpekade betydelsen av aktiva ägarroller som ett styrinstrument för bolagsledningen. Detta skulle uppnås genom att ABL tillförsäkrar ägarna den yttersta bestämmanderätten och nödvändiga instrument för att hävda sina intressen gentemot bolagsledningen.²⁰ Ytterligare en aspekt värd att beakta, och som även

---

¹³ Sevenius, Stockholm 2005, s. 2.

¹⁴ A.a. s. 3.

¹⁵ Mallin, Cambridge 2003, s. 4.

¹⁶ A.st.

¹⁷ Sevenius, Stockholm 2005, s. 20.

¹⁸ A.a. s. 21.

¹⁹ A.st.

²⁰ SOU 1995:44 s. 11.

den utgör en del av debatten runt bolagsstyrning, är relationen mellan kontrollägare och minoritetsägare. Även om huvudfrågan är hur ägarna kan sporra bolagsledningen att agera i ägarnas intresse, en uppgift som kontrollägare mycket väl kan fylla, så är risken stor att kontrollägarna tillgodoser sina egna intressen på bekostnad av minoritetsägarna. Maktfördelningen mellan bolagsledning, kontrollägare och minoritetsägare är det som är avgörande för hur resurserna i ett publikt aktiebolag fördelas. Alla intressenter har sin egen agenda och varje maktfördelning sina problem.²¹

För det styrande svenska socialdemokratiska partiet har frågan om ägande i näringslivet och statliga monopol alltid varit en ideologiskt viktig fråga. Och trots, eller kanske tack vare, att Sverige är ett land med starkt ägarengagemang och koncentrerat kontrolläggande har de svenska aktörerna varit sena med att ta tag i frågan om ett särskilt regelverk på bolagsstyrningsområdet.²² Som vi nämnde inledningsvis har emellertid intresset ökat starkt och den frågeställning som idag kallas för bolagsstyrning har varit närvarande i den svenska debatten under lång tid.²³ Det är emellertid först under reformerna av den svenska aktiebolagslagen under 1990-talet som frågorna om företagets organisation och styrningskaraktär blivit aktuella. Bland annat infördes 1999 regler om styrelsens arbetsordning, VD-instruktion och instruktioner för ekonomisk rapportering i ABL. Bestämmelserna om styrelsejämv, minoritetsrättigheter och stämmoprocedurer, som sedan länge återfinns i ABL, visar emellertid på att bolagsstyrningens intressekonflikter är en del av bolagsrättens vardag och att styrnings- och kontrollfrågor utgjort en grundläggande del av aktiebolagsrätten sedan lång tid tillbaka.²⁴

2.2 Nya aktiebolagslagen

ABL är ett detaljerat regelverk som reglerar flera av de frågor som internationellt sett är föremål för självreglering i form av koder eller dylikt. ABL ger styrelsen ett vidsträckt ansvar att själv styra företaget men reglerar inte i detalj hur styrelsen ska vara sammansatt eller hur dess arbete skall bedrivas. Det finns dock ett fåtal regler som lägger upp riktlinjerna för bolagsledningens struktur. Bland annat stadgar ABL att i publika aktiebolag skall styrelsen bestå av minst tre ledamöter varav en är ordförande, det skall finnas en VD samt att styrelseordförande och VD inte får vara samma person. I övrigt gäller också att styrelsen inte får fatta beslut i frågor om inte samtliga ledamöter givits möjlighet att delta, beslutsunderlaget är av tillfredställande karaktär samt att beslut som har till avsikt att tillägna viss aktieägare fördel på bekostnad av annan aktieägare inte heller får fattas av styrelsen, den så kallade generalklausulen.²⁵

Den 1 januari 2006 trädde en ny aktiebolagslag i kraft och denna bygger liksom den föregående lagen på en uppdelning mellan privata och publika aktiebolag. Trots att lagen är mycket omfattande, den innehåller 32 kapitel och 805 paragrafer,²⁶ innebär den inga

---

²¹ Tson Söderström, Stockholm 2003, s. 10.

²² Sevenius, Stockholm 2005, s. 25.

²³ A.st.

²⁴ A.st.

²⁵ SOU 2004:47 s. 208.

²⁶ 2006-05-11.

större förändringar. Det nya ligger istället i mängder av tekniska detaljer och redaktionella ändringar. Språket har moderniserats, de förr så omfattande kapitlen har delats upp i mindre kapitel och paragraferna har gjorts kortare. De grundläggande aktiebolagsrättsliga principerna är dock i stort oförändrade vad gäller innebörden i bestämmelserna.²⁷

Som vi nämnde ovan²⁸ fick bestämmelserna om bolagets organisation en ny utformning 1999, vilket har resulterat i att den nya lagen innehåller väldigt få ändringar på detta område. De ändringar som har gjorts syftar främst till att förbättra aktieägarnas möjligheter till att delta i stämman, men reglerna om bolagets styrelse och verkställande direktör överförs oförändrade.²⁹ Vad gäller bestämmelserna om skadeståndsansvar är detta definitivt fallet, bestämmelserna har fått nya numreringar men ordalydelsen och innehållet i reglerna är oförändrade.³⁰

2.3 Den svenska koden för bolagsstyrning

Internationellt sett har utvecklingen av koder för bolagsstyrning föregåtts av finansiella skandaler, företagskollaps eller liknande kriser.³¹ Det finns ingen anledning att anta att situationen skulle vara annorlunda i Sverige och den svenska koden för bolagsstyrning kan därför antas vara ett resultat av företagsskandaler likt den i Skandia.

Hösten 2002 tillsatte regeringen den så kallade Förtroendekommissionen, vars uppdrag var att föreslå åtgärder syftande att återställa förtroendet för svenskt näringsliv.³² Drygt ett år senare tillsattes Kodgruppen med uppdrag att ta fram en kod för svensk bolagsstyrning.³³ Deras första förslag möttes emellertid av hård kritik och omfattande remissvar, varpå Kodgruppen återkom med ett nytt betänkande³⁴, vari den kod som infördes i Stockholmsbörsens noteringskrav återfanns som bilaga.

2.3.1 Kodens legitimitet

Det är inte helt klart vad för sorts reglering Koden utgör. Det är inte ovanligt att näringslivet verkar för en egen normbildning, såsom är fallet med exempelvis Internationella Handelskammarens Grundregler för reklam.³⁵ I anslutning till dessa normer, råd eller koder som uppmuntrar till god sed inom näringslivet upprättas ibland särskilda bedömningsorgan som prövar om ett visst förfarande överensstämmer med reglerna, och

---

²⁷ Skog, Balans 4/2005, s. 1.

²⁸ Se ovan kap. 2.1.

²⁹ Skog, Balans 4/2005, s. 1.

³⁰ A.st.

³¹ Mallin, Cambridge 2003, s. 19.

³² SOU 2004:47 s. 75.

³³ SOU 2004:46.

³⁴ SOU 2004:130.

³⁵ Bernitz m. fl., Stockholm 2004, s. 157.

därigenom kompletteras självregleringen av utfyllande praxis. Härigenom åstadkommer näringslivet en helt egen normbildning som står utanför domstolsväsendet och den statliga rättsordningen.³⁶ Denna reglering uppstår oftast under hot om lagstiftning, och det brukar talas om marknadens självsanering då syftet med normbildandet är att göra sig av med förtroendeskadliga affärsskick och arbetsmetoder. Den svenska koden för bolagsstyrning passar delvis in under den här modellen men är till viss del något helt unikt inom svensk normbildning.³⁷ En bra bolagsstyrning är svår att skapa genom endast lagstiftning, då det exempelvis kan vara svårt att få aktieägare med snabba vinstintressen i stora publika aktiebolag att ta samma ansvar som aktieägare i familjekontrollerade, långsiktigt tänkande företag oftast gör. Det är därför enklare att använda sig av koder för påverkan i positiv riktning. Dessa koder har kommit att kallas soft law och är tänkta att påverka beteendet hos berörda parter, snarare än att vara handlingsdirigerande.³⁸

Den svenska koden för bolagsstyrning är ett samarbete mellan Förtroendekommissionen och Kodgruppen, två offentliga organ på uppdrag av regeringen, samt svenskt näringsliv. Resultatet av detta blir att Koden till viss del får legitimitet som ett auktoritativt regelverk, detta på grund av att regeringen står bakom den, samtidigt som den binder näringslivet på ett moraliskt plan genom deras engagemang i författandet av Koden. Koden är således väl förankrad hos både stat och näringsliv.³⁹

2.3.2 Kodens ändamål

Kodens främsta syfte är att bidra till allmän förbättring av de svenska företagens bolagsstyrning. Kodens definition av god bolagsstyrning är att styrningen av svenska företag skall ske på ett sådant sätt att de uppfyller ägarnas krav på avkastning, vilket i sin tur bidrar till samhällsekonominns effektivitet och tillväxt.⁴⁰ Kodgruppen föreslog några vägledande principer som skulle ligga till grund för att uppnå detta mål. Principerna utgjordes bland annat av regler för en väl avvägd maktbalans mellan ägare, styrelse och företagsledning, att skapa en tydlig rollfördelning mellan de olika ledningsorganen samt att skapa goda betingelser för en aktiv och ansvarstagande ägarroll.⁴¹ Dessa vägledande principer kan även fungera som en hjälp för tolkning av Koden.⁴²

2.3.3 Kodens uppbyggnad

Bolagskoden består, förutom delen som innehåller själva reglerna för bolagsstyrning, av ytterligare två delar. Den första av dessa två är inledningen, därefter följer avsnittet som behandlar ägarrollen i svenska bolag. I inledningen presenteras de förutsättningar som

---

³⁶ Sevenius, Stockholm 2005, s. 91.

³⁷ A.st.

³⁸ Stattin, Uppsala 2005, s. 83 f.

³⁹ Sevenius, Stockholm 2005, s. 91 f.

⁴⁰ SOU 2004:130 s. 51.

⁴¹ Skog, Stockholm 2005, s. 23.

⁴² Svernlöv, Stockholm 2005, s. 7.

gällde för regelverket och Kodgruppens arbete.⁴³ Däri ingår syftet, målgruppen och de vägledande principerna bakom Kodens, som alla beskrivits ovan. Vidare presenteras i inledningen principen följ eller förklara, i fortsättningen av detta arbete använder vi oss dock av den internationellt vedertagna termen *comply or explain*, vilket i korthet innebär att ett bolag inte behöver följa Kodens alla regler, men i de fall där en regel inte efterlevs ska en förklaring om varför lämnas.⁴⁴ I inledningen till Kodens återfinns även dess disposition samt de särdrag den svenska modellen för bolagsstyrning har i en internationell jämförelse.⁴⁵

Avsnittet som behandlar ägarrollen har sin tyngdpunkt på svenskt företagande och svensk ekonomi. Det är enligt Kodgruppen möjligt att identifiera två grupper av ägare med ett särskilt ansvar för bolagets styrning. Dessa två är de institutionella ägarna samt övriga stora aktieägare i publika bolag, och Kodgruppen är av åsikten att dessa två bör använda sin starka position till att påverka bolagets ledning, men att inte för den skull missbruka sin starka ställning till påverkan för egen vinning och detta på bekostnad av bolaget eller mindre aktieägare.⁴⁶ Kritik har dock riktats mot Kodgruppen för att de inte ställt jämbördiga, men framförallt högre, krav på samtliga grupper av aktieägare, oavsett storlek och form. Denna del av Kodens består till större delen av beskrivningar av de förutsättningar som gäller för en normalt fungerande samhällsekonomi, samt en kodifiering av de regler som redan är allmänt vedertagna i svenskt näringsliv, snarare än något nytänkande vad gäller den svenska ägarrollen.⁴⁷

Innehållet i dessa första två avsnitt består av bestämmelser som bolaget formellt sett inte behöver efterleva, deras syfte är mer att visa på bakgrunden till reglerna i Kodens tredje avsnitt. Denna tredje del består främst av anvisningar till företaget, och dessa anvisningar fastställer vad de enskilda organen har att rätta sig efter avseende deras organisation, arbetsformer och sättet för rapportering i bolagsstyrningsfrågor.⁴⁸ Då Kodens bestämmelser är utformade som anvisningar till företaget, är det lätt att få intrycket av att de alla är riktade till styrelsen i deras roll som bolagets yttre företrädare.⁴⁹ Men även om det är styrelsen som skall avge rapporter och förklaringar avseende företagens bolagsstyrning, så finns det anvisningar i Kodens som är riktade direkt till de övriga bolagsorganen.⁵⁰

Kodgruppens ställningstagande angående ordvalet ”skall” har bemötts med kritik, beroende på att det kan förleda läsaren till uppfattningen att Kodens regler är tvingande. Men trots det stränga ordvalet ”skall”, istället för det mjukare ”bör”, är det principen

---

⁴³ Sevenius, Stockholm 2005, s. 102.

⁴⁴ Se nedan kap. 3.1.1 för en utförligare beskrivning av nämnda princip.

⁴⁵ SOU 2004:130 s. 4 ff.

⁴⁶ Sevenius, Stockholm 2005, s. 102.

⁴⁷ A.a. s. 103.

⁴⁸ A.st.

⁴⁹ Se nedan kap. 4.

⁵⁰ Sevenius, Stockholm 2005, s. 103.

comply or explain som är gällande, oavsett vilken punkt i Koden det är fråga om eller vilket uttryck som har använts.⁵¹

2.3.4 För- och nackdelar med lagstiftning respektive självreglering

I valet mellan lagstiftning och självreglering uttalade Förtroendekommissionen att båda systemen har sina för- och nackdelar. Vad beträffar lagstiftning konstaterades att detta skulle innebära fördelar såsom större rättsäkerhet, än mer legitimitet genom sin officiella myndighetsförankring samt tydliga miniminivåer. Att valet ändå föll på självreglering har sin förklaring i dess flexibilitet, snabbhet och anpassningsbarhet till de olika artade förhållanden som råder inom svenskt näringsliv, såsom exempelvis de olika betingelserna mellan personalintensiva och kapitalintensiva branscher. Detta ansågs uppväga nackdelarna såsom svagare påföljdsomöjligheter, sämre legitimitet och motviljan att överlämna kontrollen till den privata sfären.⁵² Ytterligare en fördel av självregleringen är att ambitionsnivån och möjligheten till utveckling kan sättas högre än vad fallet är med lagstiftning och dess trögare förändringsmaskineri.⁵³

Koden har dessutom fördelen att den är speciellt anpassad för bolag noterade på Stockholmsbörsens A-lista samt de företag på O-listan som har ett marknadsvärde på över tre miljarder kronor,⁵⁴ även om tanken är att den så småningom ska bli tillämpad också av mindre bolag.⁵⁵ Tanken med ABL däremot, är att den ska vara tillämpbar på alla sorters aktiebolag, men resultatet har blivit att den inte helt passar in på någon sorts aktiebolag, vare sig publika aktiebolag med spritt ägande eller på små onoterade aktiebolag med koncentrerat ägande.⁵⁶

En intressant omständighet är att Kodgruppen inte gjorde någon självständig analys av de brister i bolagsstyrningen som de själva var tillsatta för att rätta till, utan förlitade sig på Förtroendekommissionens utredning. Den förhöjda ambitionsnivån som Koden är tänkt att representera är exempelvis inte tillräckligt beskriven i sitt förhållande till ABL och sammantaget hade det kanske varit bättre om Kodgruppen gjort en helhetsbedömning av problemen än att koncentrera sig på ett isolerat regelverk.⁵⁷ Kodgruppens uttalande om att Koden kommer att ses som ett kvalitetsmärke ger intrycket att syftet med Koden lika mycket är att ha en kod att visa upp för omvärlden, som att tillfredsställa det egentliga behovet.⁵⁸

---

⁵¹ Sevenius, Stockholm 2005, s. 103.

⁵² SOU 2004:130 s. 38.

⁵³ A.a. s. 38 f.

⁵⁴ <http://www.se.omxgroup.com>

⁵⁵ SOU 2004:130 s. 7.

⁵⁶ Andersson, NTS 4/2005, s. 42.

⁵⁷ Sevenius, Stockholm 2005, s. 93.

⁵⁸ A.a. s. 93 f.

3 Bolaget, börsen och bolagskoden

3.1 Bolaget och bolagskoden

Som kort beskrivits ovan⁵⁹ är Koden semidispositiv genom principen *comply or explain*, vilket innebär att ett bolag kan välja att inte följa Kodens regler, bara de kan förklara orsaken till varje enskild avvikelse. Att avvika från Kodens regler kan i vissa fall vara en förutsättning för att god bolagsstyrning ska kunna anses vara för handen.⁶⁰ Det har även uttryckts som så, att ett bolag som tillämpar Koden på ett korrekt sätt aktivt tagit ställning till vilket förhållande bolaget ska ha till Kodens olika regler, och redovisar varför de valt att göra på endera sättet.⁶¹

3.1.1 Comply or explain

Orsaken till att Koden gjorts semidispositiv är att den, trots sin höga ambitionsnivå, ska passa in på flera olika sorter av bolag. Tvingande regler kan inte läggas på en nivå var till alla bolag inte kan anpassa sig. Det är med detta i åtanke som principen *comply or explain* införlivats i Koden, vilket medför att de regler som alltför mycket skärper kraven för vissa bolag är möjliga att undgå för dessa bolag. Detta är något som Kodgruppen hämtat idéer till från andra, utländska koder och upplägget med principen *comply or explain* är också den metod som EU-kommissionen rekommenderar för bolagsstyrningskoder.⁶² Denna princip har dock inte passerat utan kritik, bland annat har OECD riktat kritik mot osäkerheten som följer av koder baserade på principen *comply or explain*, då det enligt deras mening skapar osäkerhet kring reglernas efterlevnad. Det är för utländska investerare exempelvis inte tillräckligt att undersöka det aktuella landets kod för bolagsstyrning, investeraren måste även skaffa sig kunskap om i vilken grad reglerna implementerats och hur de efterlevs.⁶³

Kodgruppen försvarar emellertid principen *comply or explain* med det faktum att reglerna därmed kan sättas strängare i Koden än vad som vore möjligt om alternativet lagstiftning tillämpades, något som ansågs väga tyngre än den osäkerhet som kan följa kring reglernas efterlevnad. Enligt Kodgruppen får också nämnda princip följden att Kodens regler kan användas för att ställa högre krav på svensk bolagsstyrning, snarare än att endast förtydliga praxis.⁶⁴ Ytterligare en positiv egenskap som Kodgruppen fram-

---

⁵⁹ Se ovan kap. 2.3.3.

⁶⁰ SOU 2004:130 s. 53.

⁶¹ Stockholmsbörsen, Missiv om regelförändringar, Stockholm 2005.

Sevenius, Stockholm 2005, s. 97.

⁶² Sevenius, a.st.

⁶³ OECD, Paris 2004, s. 30.

⁶⁴ Se emellertid nedan kap. 4.8.2 för ett utförligare resonemang angående Kodens eventuellt skärpande effekt.

håller är nämnda principer medgivande till flexibilitet, vilket är en förutsättning på en marknad bestående av så många bolag av skiftande storlek, struktur och inriktning.⁶⁵

En annan viktig fråga att analysera i samband med ovan diskuterade princip, är vilka krav som bör ställas på de förklaringar till avsteg från Koden som lämnas av bolagen. Koden definierar vilka som ska avge förklaring till eventuella avsteg, men den innehåller inga bestämmelser om vilken kvalitet en avvikelserförklaring bör ha.⁶⁶ Kodgruppen uttalade att det är upp till berörda bolags styrelser att själva avgöra hur väl underbyggd en förklaring bör vara. Kodgruppen konstaterade dock samtidigt att det kan vara svårt för en bolagsstyrelse att avge en välgrundad motivering till avvikelserna, om exempelvis bolagsstämman fattat ett beslut som avviker från Koden utan att de, inför styrelsen, redogör för syftet med avvikelserna.⁶⁷

3.1.2 Uppföljning av förklaringar

I föregående kapitel konstaterade vi att Koden inte innehåller några bestämmelser om vilken kvalitet förklaringar till avvikelser från Koden bör hålla. En konsekvens av detta blir att Koden inte heller innehåller några sanktioner för brott mot dessa regler. Härav uppkommer frågan om vem som avgör vad som kan anses konstitueras en acceptabel förklaring till avvikelserna och vilka sanktioner som finns för de fall förklaringen inte anses acceptabel? Visserligen har det så kallade Kollegiet för bolagsstyrning instiftats för förvaltning av Koden,⁶⁸ en organisation vars uppgift är att följa upp och utvärdera Kodens praktiska tillämpning samt analysera utvecklingen av svensk och internationell bolagsstyrning. Kollegiet har även möjlighet att ändra delar av Koden i de fall detta anses vara nödvändigt.⁶⁹ Kollegiets roll kommer således varken vara att övervaka eller utdöma sanktioner, de kommer endast bistå med rådgivning och tolkning av hur Koden är tänkt att användas.⁷⁰

Enligt Kodgruppen är det upp till marknaden att avgöra om ett bolags förklaringar till avsteg från Kodens regler är acceptabla eller ej. De publika bolag som är av relevans för detta arbete och som inte följer Kodens regler utan att förklaringen är av godtagbar kvalitet riskerar, enligt Kodgruppen, således att marknaden förtroende för deras bolag minskar.⁷¹ Detta indirekta straff kan yttra sig genom marknadens ”cold shoulders”, vilket i korthet innebär att bolaget bland annat kan få svårt att utnyttja de tjänster som tillhandahålls av värdepappersinstitut och andra aktörer på relevant marknad.⁷² Kodens acceptans och mottagande har i detta en avgörande roll på hur väl denna möjlighet till

---

⁶⁵ Sevenius, Stockholm 2005, s. 98.

⁶⁶ A.a. s. 99.

⁶⁷ SOU 2004:130 s. 53.

⁶⁸ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 13.

⁶⁹ www.bolagsstyrning.se

⁷⁰ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 13.

⁷¹ SOU 2004:130 s. 53.

⁷² Munck i Skog, Stockholm 2005, s. 106.

sanktioner kommer att fungera. Som ovan⁷³ visat är Koden emellertid väl förankrad i näringslivet genom deras delaktighet i Kodens framtagande, men problemet blir också här hur de tilltänkta ”skarprättarna” ska ställa sig till de fall där ett företag inte följer en bestämmelse i Koden och därefter lämnar en förklaring som inte uppnår önskad kvalitet.⁷⁴ Denna otydlighet är inte ett helt tillfredställande scenario, och även om remissinstanserna ställt sig positiva till principen *comply or explain*, finns det ett flertal kritiska åsikter om denna. Att skriva in ytterligare information i Koden om vad denna princip innebär är något som ett flertal remissinstanser ställde sig positiva till. Detta anammades av Kodgruppen och principen har därefter förklarats något mer ingående i den senaste versionen av Koden.⁷⁵

Att Koden dessutom borde innehålla ytterligare förtydligande angående bolagens möjligheter att förhålla sig kritiska till Kodens regler och se avsteg och förklaringar som något naturligt, är en ståndpunkt som delas av flera remissinstanser, ett faktum som dock inte bevekade Kodgruppen.⁷⁶ Det har bland annat uttryckts oro för att marknadens tryck på bolagsledningen att tillämpa Koden, kan få följderna att bolagsledningar tillämpar Koden även i de fall där en avvikelse skulle utgöra bättre bolagsstyrning för det berörda bolaget. Anledningen till detta är att marknadens förväntningar på Kodens efterlevnad kan göra det praktiskt omöjligt att tillämpa principen *comply or explain*.⁷⁷ Farhågor har även uttryckts om att medias åsikt kommer att väga tungt när det gäller att avgöra huruvida ett bolag följer Kodens regler på ett korrekt sätt eller inte.⁷⁸ Denna åsikt delas av Kodgruppens ordförande, som uttryckt oro över att det i media kan komma att publiceras rankinglistor över de bolag som bäst följer Kodens regler placeras i topp, medan bolag med kvalitativa förklaringar till sina avsteg från Koden hamnar på bottenplaceringar med oförtjänt dålig publicitet som konsekvens.⁷⁹ Dessa farhågor delas även av ett bolag som har erfarenhet av vad negativ medial uppmärksamhet kan få för följderna för ett bolags aktiekurs, nämligen Skandia,⁸⁰ vars börsvärde och förtroendekapital kraftigt decimerades i början av 2000-talet. Detta orsakades dock inte enbart av den mediala uppmärksamheten, utan var också en följd av bolagets dåvarande brist på sund bolagsstyrning.

3.1.3 Börsen och bolagskoden

I föregående kapitel analyserade vi frågan om vem det är som bedömer förklaringar till avvikelser från Koden och kom fram till att det är marknadens sak att avgöra om ett bolag skall anses ha efterlevt Koden eller lämnat en acceptabel förklaring till avsteget. En

---

⁷³ Se ovan kapitel 2.3.1.

⁷⁴ Munck i Skog, Stockholm 2005, s. 106.

⁷⁵ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 12.

⁷⁶ A.st.

⁷⁷ A.st.

⁷⁸ A.st.

⁷⁹ Åsbrink, Erik, www.sundkommunikation.se

⁸⁰ SOU 2004:130 s. 5.

objektivt sett bättre lösning hade varit att Stockholmsbörsen inrättade en nämnd eller dylikt vars uppgift vore att bedöma de noterade bolagens efterlevnad av Koden, och därmed även granska de av företagen lämnade förklaringarna. Eftersom Stockholmsbörsens noteringavtal än så länge endast kräver att det är bolag som är registrerade på A-listan eller de större bolagen på O-listan som skall tillämpa Koden, är det naturligtvis endast dessa bolag som kan omfattas av börsens eventuella civilrättsliga sanktioner. Lösningen hade då stått att finna i det avtalsrättsliga förhållandet mellan bolaget och Stockholmsbörsen, då Koden utgör en del av Stockholmsbörsens noteringskrav.⁸¹ Även Stockholmsbörsen är emellertid av den uppfattningen att det i huvudsak är upp till marknaden att avgöra huruvida de förklaringar som lämnas av bolagen uppnår tillräcklig kvalitet. Däremot kommer uppenbara brott mot Koden, och därmed noteringsavtalet, att granskas av Stockholmsbörsens disciplinnämnd. Stockholmsbörsen påpekar dock att till följd av att Koden är så ny, är inget på detta område hugget i sten och de avvaktar utvecklingen av marknadens agerande gentemot Koden.⁸²

3.2 Sammanfattning

Författarna har i föregående kapitel beskrivit principen *comply or explain* och konstaterat att den rådande uppfattningen om rättsläget är att det är marknaden som har att bedöma bolagens förklaringar till sina avsteg från Koden. Det har också konstaterats att det är marknaden som har att indirekt utdöma sanktioner för de fall där förklaringarna inte uppfyller den förväntade kvalitén. Härefter ligger en risk att marknadens aktörer inte har den kompetens och insyn som krävs för en rättvisande bedömning av vad som är bästa bolagsstyrning i de enskilda fallen. Ytterligare en aspekt värd att beakta är det faktum att när marknaden avgör vad som är att anse som godtagbar förklaring, kommer det att bli bolaget som drabbas. Detta följer av att ett minskat förtroende hos finansierarna påverkar aktiekursen negativt, med följden att det blir ägarna, inte ledningen, som får stå följderna.

Som ovan visats finns det även en risk med förfarandet vari ingen instans officiellt tilldelats uppdraget att bedöma förklaringarna att det blir media som agerar, troligen inkompetent, domare och skarprättare. En följd av detta kan bli att bolagen väljer att inte tillämpa sin möjlighet till avsteg från Koden, trots att det skulle vara bättre bolagsstyrning för ifrågavarande bolag, detta på grund av rädslan för negativ publicitet, ett resultat som går helt emot Kodgruppens intentioner.

Det finns i Koden inga sanktioner gällande de fall där man inte följer den, utan det är endast i de fall en tillfredsställande förklaring inte lämnas som sanktioner kan påföras ett bolag, och då i form av marknadens indirekta påföljder. Författarnas slutsats av ovanstående resonemang blir att det inte är principen *comply or explain*, utan bristen på övervakning av densamme, som utgör problemet. Hade det funnits en oberoende instans bestående av på området kunnig personal, exempelvis Stockholmsbörsens disciplin-

---

⁸¹ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 13.

⁸² A.st.

Bekräftat genom mailkontakt med Stockholmsbörsens noterings- och övervakningsavdelning,
2006-03-22.

nämnd, hade mer vikt kunnat fästas vid deras utlåtande angående berörda frågor än det i dag görs vid den delvis sensationslystna mediakårens bedömningar kring dessa frågor. Marknadens aktörer hade även de gynnats av detta, då en mer professionell bedömning hade varit mer rättvisande och därmed av större värde.

4 Skadeståndsansvar för de äkta bolagsorganen

4.1 De äkta bolagsorganen

För att kunna utreda vilket skadeståndsansvar som kan åläggas de äkta bolagsorganen börjar vi med att reda ut vilka som är att räkna till de äkta bolagsorganen och vilka uppgifter som åligger dessa.

Ett äkta bolagsorgan är ett organ vars ställning är reglerad i lag. De olika organen har också en inbördes hierarki vilken har betydelse vid bedömningen av ett eventuellt skadeståndsansvar.⁸³ Högst ställning i denna hierarki har bolagsstämman, vilken har exklusiv kompetens att lämna bindande direktiv till ledningen i förvaltningsfrågor.⁸⁴ Bolagsstämman har även beslutanderätt i alla viktiga frågor som rör bolaget vilket är ett uttryck för bolagsstämmans viktigaste funktion, som är att tillförsäkra aktieägarna skydd för sina intressen i bolaget.⁸⁵

Det verkställande organet, bolagsledningen, utgörs av styrelsen och verkställande direktören. Att beteckna företagsledningen som bolagets verkställande organ är en allmänt hållen karaktärisering. Styrelsen och VD har de facto vidsträckta skyldigheter och befogenheter utöver uppgiften att verkställa bolagsstämmans direktiv.⁸⁶ I fråga om ansvar mot bolaget följer, av den organställning som styrelseledamot och verkställande direktör innehar, en skyldighet för dem att vid fullgörandet av sitt uppdrag iaktta den omsorg som åvilar en syssloman, de så kallade sysslomannaplikterna.⁸⁷

Bolagsledningens skadeståndsansvar gentemot tredjeman och aktieägare är begränsad till de fall då överträdelse av ABL, ÅRL eller bolagsordningen har skett. Emellertid är det bolagsledningen som har det huvudsakliga ansvaret när skada orsakats bolaget i dess inre eller yttre förvaltning.⁸⁸ Det finns dock vissa dispositioner som inte utgör grund för skadestånd trots att de orsakat en förmögenhetsskada, detta kan vara fallet då det enligt allmän skadeståndsrätt kan vara tillåtet att orsaka sådan skada. Exempel på detta kan vara att syftet med dispositionen är att undvika en än större förlust. Det måste även tas i beaktande att med all ekonomisk verksamhet följer en viss risk.⁸⁹

4.2 Rättsnormer

Skadeståndsansvaret för bolagsorganens ledamöter bestäms i första hand av reglerna i 29 kap. ABL och är exempel på sådan speciallagstiftning som införts för att det ska finnas sanktioner vid ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden. Denna typ

---

⁸³ Taxell, Åbo 2001, s. 11 f.

⁸⁴ NJA 1960 s. 698.

⁸⁵ Dotevall, Stockholm 1989, s. 63.

⁸⁶ Nial, Johansson, Stockholm 1998, s. 103 ff.

⁸⁷ SOU 1995:44 s. 94 ff.

⁸⁸ Dotevall, Stockholm 1999, s. 34.

⁸⁹ SOU 1995:44 s. 242.

av specialreglering är nödvändig, då det enligt gammal vedertagen praxis i princip fordras lagstöd för att ersättningsskyldighet för ren förmögenhetsskada skall vara för handen, förutom i de fall när skadan uppstått genom brott eller i kontraktsförhållanden.⁹⁰ Detta har även i modern tid fastslagits i ett avgörande av Högsta domstolen.⁹¹

Två grupper av bestämmelser har relevans för bedömningen av skadeståndsansvaret i ABL, nämligen de som tar sikte direkt på ansvaret och avgör vilka som kan hållas ansvariga, samt de som utgör den materiella grunden för ansvarbedömningen. Till den första gruppen av bestämmelser hör reglerna om skadeståndsansvar i 29 kap. ABL och till den andra gruppen hör de lagrum i ABL som reglerar organens inbördes ställning, befogenheter och särskilda skyldigheter, såsom deras lojalitets- och tystnadsplikt.⁹²

Trots att skadeståndslagen endast omfattar utomobligatoriskt skadeståndsansvar och inte är tillämplig på bolagsrättsliga ansvarssituationer ger den i mycket uttryck för allmänna skadeståndsrättsliga principer som indirekt kan komma att avgöra utgången av bolagsrättsliga ansvarsfrågor, och då framförallt i situationer som inte är reglerade i ABL. Även vad beträffar bedömningen av uppsåt, oaktsamhet och kravet på adekvat kausalitet spelar de allmänna skadeståndsrättsliga principerna en avgörande roll.⁹³

Interna normer, såsom bolagsordning, reglementen och anvisningar från högre organ påverkar inte direkt skadeståndsansvaret, men kan ha betydelse genom att de preciserar fördelningen av de uppgifter och ansvarsområden som styrelse och VD har och kan på det viset få relevans vid fördelningen av ansvaret mellan flera skadevällande personer.⁹⁴

4.3 Begreppen ansvar, skada och påföljd

4.3.1 Ansvar

I juridiskt språkbruk kan termen ansvar ha ett flertal olika betydelser, men kommer i denna framställning att definieras som *”ansvarig är den person som enligt rättsliga normer och överväganden skall stå för följderna av en handling eller underlåtenhet i ett aktiebolags verksamhet”*.⁹⁵ Det är även viktigt poängtera att det ansvar som kan påföras bolagsorganens ledamöter alltid är individuellt. Omfattningen och grunden för ansvar bedöms alltid för var och en av de olika organens ledamöter. Ingen kan således bli ansvarig för större del av en skada än som adekvat orsakats⁹⁶ av hans åtgärd eller försummelse.⁹⁷ Avsaknaden av ett kollektivt ansvar för till exempel styrelsen hindrar dock

---

⁹⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 10.

⁹¹ NJA 1987 s. 692.

⁹² Taxell, Åbo 2001, s. 10.

⁹³ A.st.

⁹⁴ A.st.

⁹⁵ A.a. s. 4.

⁹⁶ Mer om detta under kap. 4.3.2.2.

⁹⁷ SOU 1995:44 s. 95.

inte att alla ledamöterna i styrelsen kan bli ansvariga för samma skada. Ansvaret blir i sådana fall solidariskt men inte kollektivt och skadeståndsskyldigheten åligger de enskilda namngivna ledamöterna och inte styrelsen som kollektiv.⁹⁸

Skadeståndssanktionerna i ABL gör också åtskillnad mellan det interna och det externa ansvaret. Det interna ansvaret är det ansvar som ledamöterna av bolagets organ har i förhållande till bolaget självt medan det externa ansvaret utgörs av ansvaret emot aktieägare och tredjeman.⁹⁹

4.3.2 Skada

Med begreppet skada skall här förstås en ekonomiskt mätbar förmögenhetsförlust som utan eller mot den skadelidandes vilja drabbat denne.¹⁰⁰ Det är således fråga om rena förmögenhetsskador som inte har samband med person- eller sakskada. Att ett bolag drabbas av värdeminskning på bolagets egendom eller inkomstbortfall är exempel på sådana förmögenhetsskador. Även en icke inträffad händelse kan utgöra förmögenhetsskada. I det konkreta fallet kan en sådan skada bestå av att en styrelseledamot bedrivit konkurrerande verksamhet vilken inneburit att bolaget gått miste om intäkt, detta är ett brott mot lojalitetsplikten och skadan utgör därmed grund för ansvar.¹⁰¹

4.3.2.1 Direkt och indirekt skada

Inom det bolagsrättsliga skadeståndssystemet föreligger även en distinktion mellan direkt och indirekt skada. Med direkt skada avses sådan skada som i första hand drabbar bolaget, aktieägare eller tredjeman och med den indirekta skadan menas sådan skada som sekundärt drabbar aktieägare eller tredjeman som en följd av att bolaget drabbats av en förlust eller på annat vis tillfogats annan ekonomisk skada.¹⁰² Exempel på en direkt skada kan vara när likhetsprincipen, vars syfte är att skydda aktieägaren, har åsidosatts. Enskild aktieägare kan vidare orsakas skada genom brister i årsredovisningen, som medför att denne säljer aktier i bolaget till ett för lågt pris, eller genom överträdelse av annan bestämmelse vars primära syfte är att skydda aktieägares intresse. Indirekt skada för aktieägare kan vara att substansvärdet i bolaget minskar och därmed värdet på aktieägarens andel.¹⁰³ Emellertid är det mera tveksamt om en enskild aktieägare har rätt till kompensation för indirekt skada. Rättsläget är oklart då sådana situationer inte regleras i lag och avgörande prejudikat saknas.¹⁰⁴ Bolagets aktieägare har möjlighet att påverka bolagets förvaltning och verksamhet på bolagsstämman, en möjlighet som bolagets borgenärer saknar. ABL ger en bestämd minoritet möjlighet att föra talan mot bolagsledningen för bolagets räkning och eftersom varje skada som tillfogas bolaget indi-

---

⁹⁸ Taxell, Åbo 2001, s. 5.

⁹⁹ A.a. s. 6.

¹⁰⁰ Dotevall, Stockholm 1999, s. 51.

¹⁰¹ A.st.

¹⁰² A.a. s. 53.

¹⁰³ A.a. s. 53 f.

¹⁰⁴ Stattin, Uppsala 2005, s. 184.

rekt också skadar aktieägarna så skulle en allmän rätt för enskilda aktieägare att föra talan strida mot ABL:s system och syfte.¹⁰⁵ Mot denna bakgrund är den förhärskande uppfattningen¹⁰⁶ att en enskild aktieägare endast borde ha rätt till ersättning när den indirekta skadan drabbar just enskilda aktieägare. Så kan vara fallet när skadan har vållats genom åsidosättande av likhetsprincipen eller generalklausulen¹⁰⁷ i ABL, exempelvis genom att bolaget har gynnat en aktieägare genom ett otillbörligt avtal på bekostnad av bolaget och därmed övriga aktieägare.¹⁰⁸ Rättsläget är emellertid inte helt klart och det ligger enligt författarna utanför detta arbetes räckvidd att vidare utveckla resonemanget kring aktieägars rätt till skadestånd vid indirekta skador.¹⁰⁹

4.3.2.2 Adekvat kausalitet

Det finns även en allmän skadeståndsrättslig princip om att det skall finnas ett orsakssamband mellan den skadegörande handlingen och den inträffade skadan, det vill säga att ersättningsskyldighet inträder endast om skadan är adekvat och denna allmänna princip gäller även på ersättningsskyldighet i bolagsförhållanden.¹¹⁰ En adekvat skada eller ett adekvat orsakande kan sägas föreligga när skadan framstår som en normal eller typisk följd av ett visst handlande eller underlåtenhet, och den vars handlande eller underlåtenhet det är fråga om borde ha förutsett följdens inträffande.¹¹¹ Ett adekvat orsakande kan därför föreligga på följdskador som ligger längre fram i tiden, till exempel om ett bolag till följd av olaga vinstutdelning senare drabbas av betalningssvårigheter.¹¹² Dock medför kravet på adekvans att skador som ligger för långt bort i tiden, eller närliggande skador vars verkningar är alltför oväntade, avskiljs från ansvarsbedömningen och möjliggör att ur en mängd orsaker få fram de som är rättsligt relevanta. Det är egentligen inte skadan i sig som är föremål för adekvansprövning, det är orsakssambandet som prövas och kontrolleras huruvida tillräcklig styrka föreligger.¹¹³ Ett orsakssamband föreligger exempelvis inte om bolagsledningen försummat sina plikter och skadan skulle ha inträffat även om denna försummelse ej varit för handen. Som vi ovan poängterat är skadeståndsansvaret individuellt, vilket även får till följd att när flera ledamöter svarar för en skada måste orsakssambandet bedömas för varje ledamot.¹¹⁴

---

¹⁰⁵ Prop. 1997/98:99 s. 182.

¹⁰⁶ Andersson, NTS 3/1999, s. 82.

¹⁰⁷ 8 kap. 41§ ABL.

¹⁰⁸ Nial, Johansson, Stockholm 1998, s. 310.

¹⁰⁹ För ett utförligare resonemang se Andersson, NTS 3/1999 s. 81 ff.

¹¹⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 7.

¹¹¹ Se ovan kap. 4.3.1.

¹¹² Taxell, Åbo 2001, s. 7.

¹¹³ Andersson, Uppsala 1993, s. 95.

¹¹⁴ Dotevall, Stockholm 1999, s. 48.

4.3.2.3 Fullgörande av uppdrag

Vad beträffar de aktiebolagsrättsliga ansvarsreglerna så krävs för deras aktualitet att skadan uppkommit genom ett beslut eller handlande som tagits för bolagets räkning, i dess namn eller att det på annat sätt framgår att beslutet inte var den agerande personens egna handlande.¹¹⁵ Skadan skall således ha vållats under ledamotens fullgörande av sitt uppdrag. Om exempelvis en styrelseledamot genom avtal med bolaget förbundit sig till en leveransskyldighet som han inte fullgör på ett kontraktsevenligt vis är detta att bedöma enligt köprättsliga eller avtalsrättsliga regler, inte enligt de associationsrättsliga.¹¹⁶ Detta kan dock inte tolkas som att skadan skall ha vållats under ett formellt sammanträde för att omfattas av 29:1 ABL. En sådan snäv tolkning skulle innebära att sanktioner saknas vid exempelvis brott mot tystnadsplikten varav bolaget tagit skada.¹¹⁷ För att avgöra om styrelseledamot eller VD orsakat skadan i tjänsten kan man dela in ledamöternas uppgifter i två grupper. För det första de uppgifter som följer av ABL eller bolagsordningen, vilka har en speciell aktiebolagsrättslig natur, för det andra de uppgifter som följer av bolagets faktiska verksamhet.

Under den första kategorin av uppgifter hamnar således styrelsens ansvar att bereda och verkställa bolagsstämmobeslut, att upprätta bokslut och att föra aktiebok. Att avgöra huruvida vidtagna åtgärder faller under styrelseledamot eller VD:s uppdrag utgör ofta inget problem vad beträffar denna kategori.

Problem kan emellertid uppstå när det ska bedömas vilka åtgärder som tillhör den faktiska verksamheten och avgörande är om åtgärden faller inom bolagets verksamhetsföremål.¹¹⁸ Det är inte ovanligt att skadeorsakande åtgärder vidtagits som ett led i bolagets företagsverksamhet, genom till exempel förlustbringande avtal. Avgörande för om åtgärden ska anses ligga inom uppdragets fullgörande är inte om den skadeorsakande har hållit sig inom ramen för sina uppgifter eller inte. På samma vis är det inte heller avgörande om det föreligger någon sorts arbetsfördelning inom bolagsledningen eller ens om den skadevällande har brutit mot ett direkt direktiv från överordnat organ.¹¹⁹ Avgörande för om handlingen skall anses ligga inom bolagets verksamhet utgörs istället av arten och omfattningen av bolagets verksamhet samt den skadeorsakande handlingens eller underlåtenhetens samband därmed. Det är den skadeorsakande handlingens anknytning till bolaget som är relevant och inte den skadeorsakande personens behörighet att handla för bolaget.¹²⁰

4.3.3 Påföljd

Det måste även skiljas på de följder som kan bli aktuella när någon har bedömts som ansvarig. De påföljder som kan bli aktuella inom det bolagsrättsliga sanktionssystemet

---

¹¹⁵ Taxell, Åbo 2001, s. 7 f.

¹¹⁶ SOU 1971:15 s. 353.

¹¹⁷ Dotevall, Stockholm 1999, s. 37.

¹¹⁸ A.st.

¹¹⁹ Taxell, Åbo 2001, s. 8.

¹²⁰ A.st.

är, (i) skadeståndsansvar, där den ansvarige blir skyldig att ersätta uppkommen skada, (ii) att ansvariga personer kan skiljas från sina uppdrag, vilket förvisso kan ske utan särskild anledning, (iii) få ansvar för skulder som åvilar bolaget samt (iv) straffansvar som endast blir aktuellt när skada orsakats genom brott.¹²¹ Tyngdpunkten i vår framställning kommer hädanefter att ligga på bedömningen av skadeståndsansvaret, då det är detta som har mest relevans i förhållandet mellan den svenska koden för bolagsstyrning och ABL.¹²²

4.4 Bolagsstämman

Det är på stämman aktieägarna ges tillfälle att genom sin rösträtt tillvarata sina intressen. Detta är, som ovan beskrivit, bolagsstämmans viktigaste uppgift och ger aktieägarna möjlighet att besluta i alla frågor rörande bolagets intressen. I detta inkluderas även enstaka förvaltningsåtgärder även om det inte har direkt stöd i ABL, detta följer istället av ABL:s hierarkiska organisationsform med stämman som högsta beslutande organ. Stämmans kompetens är dock inskränkt vad gäller beslut om vinstutdelning där man är bunden av styrelsens förslag och godkännande.¹²³ Detta beror på att styrelsen kan antas ha ett längre perspektiv än vad stämman förväntas ha, särskilt gäller detta i publika aktiebolag där aktieinnehavet oftast ses som en kapitalplacering med förhoppningar om snabba vinster.¹²⁴

Aktieägare kan oberoende av sin andelsstorlek i bolaget inte besluta om eller handla för bolaget på annat sätt än genom deltagande vid stämman. Det ansvar en aktieägare kan påföras genom deltagande vid stämman regleras i ABL, men trots stämmans roll som högsta beslutande organ är det sällan aktieägars deltagande medför ansvar.¹²⁵ Ett beslut taget på stämman och som orsakat skada, läggs oftast bolagsledningen till last i deras egenskap av beredande och verkställande organ. Aktieägare är till viss del berättigade att agera i eget ekonomiskt syfte angående beslut om hur exempelvis en eventuell vinst ska allokteras. Ett missbruk av ställning och frångående från likhetsprincipen kan visserligen få till följd att en aktieägare åläggs ersättningsansvar för såväl extern som intern skada. Denna möjlighet är dock mycket begränsad då det enligt 29:3 ABL krävs överträdelse av ABL eller bolagsordningen, med uppsåt eller grovt vållande.¹²⁶

4.5 Bolagsledningens interna ansvar

Bolagsstämman har som ovan¹²⁷ visat en i teorin nästan oinskränkt rätt att besluta i alla frågor rörande bolaget. Detta är dock i praktiken en nästintill omöjlig process, särskilt i

---

¹²¹ Taxell, Åbo 2001, s. 4.

¹²² Se ovan kapitel 1.4.

¹²³ 18 kap. 1§ ABL.

¹²⁴ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 96 f.

¹²⁵ Taxell, Åbo 2001, s. 12.

¹²⁶ A.a. s. 12 f.

¹²⁷ Se ovan kapitel 4.1.

publika aktiebolag med ett spritt ägande, därför har förvaltningen av bolagets angelägenheter delegerats till bolagets ledning i form av styrelse och VD. Styrelsen har givits kompetens att utan inblandning av stämman ta beslut i betydelsefulla frågor angående bolagets verksamhet och riktlinjer. Stämmans faktiska uppgift har därmed blivit begränsad till att uppfylla de uppgifter och funktioner som enligt lag eller bolagsordning ankommer bolagsstämman.¹²⁸ Styrelsen har emellertid en lydnadsplikt gentemot stämman vilket markerar stämmans ställning som ett överordnat organ.¹²⁹ Denna delegering medför likväl en risk enligt den principal – agentteorin för att agenterna, styrelsen och VD, kan komma att missbruka sin befogenhet och se till sina egna intressen istället för bolagets bästa. Detta är emellertid inget unikt för de bolagsrättsliga förhållandena utan något som uppstår i alla agentrelationer. Med syfte att begränsa risken för missbruk innehåller ABL gränser för bolagsledningens behörighet och befogenheter. Den innehåller dessutom en reglering om en eventuell skadeståndsskyldighet när bolagsledningen förfarit culpöst.¹³⁰ ABL ger bolagsledningen en kompetensnorm som begränsas av arten och syftet med verksamheten, men vilket även innebär att bolagsledningen har en aktivitetsplikt som ålägger ledningen en plikt att handla för att uppfylla nämnda syfte.¹³¹

4.5.1 Culpabedömningen

En nödvändig förutsättning för att VD eller styrelseledamot skall bedömas som ersättningskyldig är att de med uppsåt eller genom vållande orsakat bolaget skada enligt 29:1 ABL. Det är således inte tillräckligt att konstatera att en ledamot av bolagsledningen förfarit i strid med uppgifter som ankommer på honom, uppsåtligt eller vårdslöst handlande eller underlåtenhet till handling måste föreligga.¹³² Det finns två ytterligheter vid ansvarbedömningen, den ena innebär att kravet på bolagsledningens handlande ställs så lågt att befattningen i bolagsledningen närmast får en ceremoniell karaktär och vare sig styrelseledamot eller VD riskerar att drabbas av ett skadeståndsansvar.¹³³ De plikter som åläggs bolagsledningen i ABL och bolagsordningen skulle då helt sakna sanktioner. Den andra ytterligheten innebär att kravet ställs så högt att bolagsledningen får karaktären av en försäkring mot förluster för bolaget. En konsekvens av en sådan reglering är att kvalificerade personer undviker att acceptera uppdrag i ett sådant bolagsledning.¹³⁴ Kortfattat kan culpabedömningen därmed sägas utgöra balans mellan dessa två ytterligheter och genom en bedömning utreda huruvida den påstått oaktsamma personen borde ha handlat på ett annat sätt.¹³⁵

---

¹²⁸ SOU 1941:9 s. 304 f.

¹²⁹ Nial, Johansson, Stockholm 1998, s. 108.

¹³⁰ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 95.

¹³¹ Dotevall, Stockholm 1999, s. 55.

¹³² Taxell, Åbo 2001, s. 22.

¹³³ Dotevall, Stockholm 1999, s. 45.

¹³⁴ A.st.

¹³⁵ Hellner, Johansson, Stockholm 2000, s. 125.

Culpabedömningen är i princip objektiv, åtminstone försöker man företrädesvis bortse från förhållanden som har med den presumtivist skadevållandes person att göra.¹³⁶ Av ordalydelsen i 29:1 ABL framgår dock inte någon identifierbar objektiv standard som skall användas vid culpabedömningen. Visserligen behandlas ansvaret för såväl VD som styrelseledamot, men detta innebär inte att aktsamhetsstandarderna skall vara densamma för dessa. Styrelsen och VD har enligt ABL skilda uppgifter i bolaget vilket måste återspeglas vid culpabedömningen.¹³⁷

4.5.1.1 Den bundna culpabedömningen

Vid den bundna culpabedömningen är frågan huruvida det har skett en överträdelse av en rättslig föreskrift eller ej.¹³⁸ De föreskrifter som kan bli aktuella för överträdelse enligt den bundna culpabedömningen vid ett associationsrättsligt skadeståndsansvar är för det första ABL och ÅRL, för det andra det aktuella bolagets bolagsordning, och för det tredje resterande avtal, instruktioner och föreskrifter. Dessa har en sinsemellan inbördes hierarkisk ordning som stämmer med den nyss uppräknade. Denna ordning ska tas i beaktande när ansvaret bedöms, med följderna att desto högre hierarkisk position den överträdde normen intar, desto starkare förmodas den presumtive skadevållaren vara ansvarig.¹³⁹

Vid den bundna culpabedömningen gäller det med andra ord att klarlägga vilken grad av omsorg, skicklighet och förutseende som rättsnormerna rimligen kan och bör fordra av en person verksam i ledningen av det bolag som är aktuellt.¹⁴⁰ Att en ledamot inte iakttar den grad av aktsamhet som föreskrivs av författning eller föreskrift, ger en stark presumtion för att denne handlat culpöst, och därmed skall anses vara ansvarig.¹⁴¹ Dock kan det visa sig att handlingen var ursäktlig, vilket är en av två presumtionsbrytande orsaker.¹⁴² Ett exempel på en sådan ursäktlig handling är att bolagsledningen handlat i strid med direktiv i bolagsordningen för att undvika en betydande ekonomisk skada. Den andra presumtionsbrytande orsaken är att den presumtivist ansvarige motbevisar påståendet om culpa.¹⁴³

4.5.1.2 Den fria culpabedömningen

Till den fria culpabedömningen hänförs de fall där culpa ifrågasätts utan att någon av de i föregående kapitel diskuterade rättsnormerna har överträtts. Det är emellertid inte möjligt att begränsa ansvaret till innehållet i ABL, bolagsordningen, direktiv eller anställningsavtal, då bolagsledningens plikter är mer omfattande än så. Av ställningen som

---

¹³⁶ Taxell, Åbo 2001, s. 23.

¹³⁷ Dotevall, Stockholm 1999, s. 44.

¹³⁸ Stattin, Uppsala 2005, s. 193.

¹³⁹ A.a. s. 194.

¹⁴⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 23.

¹⁴¹ Stattin, Uppsala 2005, s. 192.

¹⁴² A.a. s. 193.

¹⁴³ A.a. s. 193 f.

uppdragstagare följer aktivitets-, vård-, tystnads- och lojalitetsplikt, som kortfattat innebär att ledamöterna av bolagsledningen verksamt skall ta till vara bolagets intresse.¹⁴⁴ Vid den fria culpabedömningen beaktas risken för skada, den sannolika skadans storlek, möjligheten att förekomma skada och den handlandes möjlighet att inse skaderisken med utgångspunkt i dessa fyra plikter.¹⁴⁵

Exempel på vad som ska vägas in vid den fria culpabedömningen kan vara att en ledamot tar en risk, som i förhållande till eventuell vinst framstår som orimlig, vilket kan konstituera culpa. Vid bedömandet av risken för skada bedöms sannolikheten för att skada skall inträffa sett utifrån hur det förevarande bolaget är organiserat.¹⁴⁶ Det kan vidare vara så att det i en bolagsstyrelse ingår medlemmar som inte är tillräckligt kvalificerade för uppdraget, de kan vara invalda på grundval av ideella intressen eller för att de på grund av gott namn och socialt anseende förväntas tillföra bolaget goodwill. Sådana medlemmar har inte alltid förmåga att bedöma ekonomiska eller rättsliga omständigheter av betydelse för verksamheten. Omständigheter som får anses höra till den fria culpabedömningen är inte enbart sådant som rör bolagsledningens kapacitet i allmänhet, utan hit hör även arbetsfördelningen inom bolaget¹⁴⁷ samt frågan om styrelseledamots eller VD:s villfarelse vad gäller innehållet i ABL eller bolagsordningen.¹⁴⁸

ABL innehåller endast formella krav på bolagsledningens kvalifikationer¹⁴⁹ och det vore då verklighetsfrämmande att schematiskt hålla fast vid den bundna bedömningen och utkräva lika ansvar av alla ledamöterna i bolagsledningen. Varje bolag bör åtnjuta en viss frihet att till styrelse utse inte enbart styrelseproffs, utan även personer med exempelvis anknytning till samhällsverksamhet eller forskning. Det är då också rimligt att ett bolag, som själv valt sina styrelsemedlemmar och därmed kan förväntas känna deras kvalifikationer, åtminstone bär en del av den risk som följer av att personen ifråga saknar nödvändig kunskap och erfarenhet.¹⁵⁰ Besitter en ledamot expertkunskaper som är av relevans för bolaget, eller om de på annat vis är professionella inom relevanta områden, kan detta påverka skadeståndsansvaret i en skärpande riktning. Övriga ledamöter bör, inom det aktuella området, kunna lita på de sakkunnigas utlåtanden och bedömningar och kan därför inte anses ha culpa vid fel och försummelser inom de professionellas områden.¹⁵¹

---

¹⁴⁴ Se nedan kap. 4.6.2 - 4.6.5.

¹⁴⁵ Stattin, Uppsala 2005 s. 195.

¹⁴⁶ A.st.

¹⁴⁷ Detta behandlas mera utförligt nedan under kap. 4. 6.6 – 4.6.8.

¹⁴⁸ Taxell, Åbo 2001, s. 24.

¹⁴⁹ 8 kap. 10-12 §§ och 31-32 §§ ABL.

¹⁵⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 24.

¹⁵¹ Taxell, Stockholm 1981, s. 9.

Man beaktar även vad som är förenligt med god och skälig praxis, om en sådan är identifierbar, inom det ifrågavarande bolaget eller inom liknande företag, och försöker på det viset klarlägga vad som kan utgöra en rimlig måttstock i det aktuella fallet.¹⁵²

Utgångspunkten vid culpabedömningen är emellertid att bristande sakkunskap eller avsaknad av andra kvalifikationer inte utesluter eller ens minskar det ansvar som enligt lag vilar på bolagsledningens ledamöter, men att skadeståndet kan jämkas enligt 29:5 ABL, då "ursäktande" kriterier är för handen vid den fria culpabedömningen.¹⁵³

4.5.2 Aktsamhetsnormer

Skada som orsakats bolaget, antingen med uppsåt eller av oaktsamhet, under utövandet av ledningens uppdrag skall enligt 29:1 ABL rendera styrelsens ledamöter och VD en skyldighet att ersätta skadan. Vid bedömandet av huruvida en konkret situation angående bolagsledningens handlande inom uppdraget innebär ansvar så måste en aktsamhetsnorm hittas som är tillämplig. I ABL finns ett flertal sådana bestämmelser att konsultera, och om vissa av dessa överträds presumeras oaktsamhet, vilket leder till ersättningskyldighet för ledningen.¹⁵⁴ Tillämpliga aktsamhetsnormer står även att finna på andra vis, såsom att titta på om brott mot bolagsordningen skett, vilket om det har inträffat också kan vara grund för ett skadeståndsansvar. Dessa tydliga överträdelser är sällan något problem sett ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv. Det som krävs är dock att skadan går att identifiera och avgränsa.¹⁵⁵ Konkreta överträdelser ter sig som ett litet problem ur utredningsperspektiv i jämförelse med exempelvis fallet att styrelsen brustit i sin vårdplikt. Här måste kravet på normal aktsamhet vägas mot att ett visst risktagande ofta är av nödvändighet för att kunna uppnå syftet med företaget; att generera vinst till aktieägarna.¹⁵⁶

4.6 Syslomanansvar

Omsorgs- och redovisningsplikten har traditionellt sett ansetts utgöra grunden för en syslomans förpliktelser.¹⁵⁷ Utan att här fördjupa oss i ämnet berör vi kort huruvida ledamöterna i ett aktiebolag kan vara att anse som sysloman. Flera författare beskriver organledamöterna i ett aktiebolag som sysloman av en särskild art medan det även har uttryckts såsom att ledamöterna intar en syslomanliknande ställning.¹⁵⁸ Sysloman

---

¹⁵² Taxell, Åbo 2001, s. 23.

Se även Stattin, Uppsala 2005, not 644.

¹⁵³ Dotevall, Stockholm 1999, s. 58.

Taxell, Åbo 2001, s. 24.

NJA 1936 s. 78.

¹⁵⁴ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 135.

¹⁵⁵ Se ovan kap. 4.3.2.

¹⁵⁶ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 135 f.

¹⁵⁷ A.a. s. 136.

¹⁵⁸ Stattin, Uppsala 2005, s. 247 f.

blir man genom att åta sig att utföra ett uppdrag åt någon, det kan exempelvis röra sig om att utföra rättshandlingar åt en huvudman eller andra uppgifter, såsom att utföra transporter åt någon. Sysslomannaskap uppstår genom avtal, men rättsförhållandet kan även uppstå genom konkludent handlande. Enligt författarnas mening skall ledamöterna i ett aktiebolag anses vara sysslomän och inte endast anses inta en sysslomannaliknande ställning, låt vara att de är sysslomän av en speciell art.¹⁵⁹ Slutsatsen av detta blir emellertid inte att man direkt kan vända sig till reglerna i 18 kapitlet HB och förvänta sig svar, det ligger närmare till hands att se sysslomannareglerna som en sorts vägledande inspirationskälla för bolagsledningens ansvar. Att ur bolagsledningens ställning som syssloman dra förhastade slutsatser om deras ansvar är inte att rekommendera, och att överdrivet betona likheten med syssloman kan även leda till slutsatser som inte är förenliga med villkoren i affärlivet.¹⁶⁰

Då de skyldigheter som åvilar sysslomännen ses ur ett aktiebolagsrättsligt perspektiv sker emellertid en utvidgning av redovisningsskyldigheten till den så kallade informationsplikten, och omfattar därmed hela bolagets förhållanden. Inom de sysslomannaliknande plikterna i associationsrätten återfinns även en skyldighet att agera till förmån för bolagets bästa, det vill säga lojalitetsplikten.¹⁶¹

4.6.1 Informationskyldigheten

I ABL har informationsskyldigheten specificerats relativt tydligt, bland annat genom kravet på att informera aktieägarna vid bolagsstämman samt tillse att kontrollen av organisationen för bokföring och medelsförvaltning är tillfredställande. Det är dock ingen större risk för att bolaget skulle ta skada av ett brott mot informationsskyldigheten, det är istället enskilda aktieägare som riskerar att lida skada härav.¹⁶²

4.6.2 Vårdplikten

Vad beträffar vårdplikten är avstegen mera svårbedömda. En orsak till detta är att styrelsen har att agera som ett organ, men ledamöternas ansvar är individuellt. Styrelsens befogenhet är dessutom fastställd genom ABL och inte genom avtal med aktieägarna, huvudmännen, som fallet är för övriga sysslomän. Även det faktum att ledningen i högre grad är självständig än vad som normalt gäller i sysslomannaförhållanden leder till att ansvarsfrågan för avvikelser från vårdplikten blir svårbedömd.¹⁶³ Att påverka bolagsledningen till att helt undvika risktaganden har inte varit lagstiftarens avsikt och är heller inte syftet bakom vårdplikten. Även riskfylld affärsverksamhet ligger inom ramen för ett aktiebolags verksamhetsområde och att ha så ingripande skadeståndsregler mot bolagsledningen att dessa alltid känner sig manade till största försiktighet vore inte i lin-

---

¹⁵⁹ Stattin, Uppsala 2005, s. 247 f.

¹⁶⁰ Dotevall, Stockholm 1999, s. 128.

Diskussion med Jan Andersson, 2006-05-11.

¹⁶¹ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 136.

¹⁶² A.st.

¹⁶³ A.a. s.137.

je med aktiebolagsformens syfte. Att vid varje antydning till dåliga affärer utkräva skadestånd är således uteslutet men att helt lämna aktieägarna eller bolaget utan möjligheter till sanktioner vid vad som kan anses vara vårdslös företagsledning är inte heller önskvärt.¹⁶⁴

Som ovan visats skulle den enskilde organledamoten kunna åläggas ett sysslomannaansvar. Kraven på aktsamhet för en ledamot av ledningen blir emellertid förhållandevis låga då det inte finns någon allmän professionell standard att jämföra med. Vårdplikten förutsätter istället att bolagsledningen tillämpar ett ekonomiskt instrument av något slag för att bedöma den förväntade avkastningen i proportion till risken.¹⁶⁵ Det finns många skäl att hysa tvekan till vårdplikten som en norm för att kontrollera bolagsledningen och dess beteende. Ett handlande som anses bryta mot vårdplikten utgör i flera fall även ett avsteg från lojalitetsplikten, och åtminstone i publika aktiebolag borde lojalitetsplikten vara mer betydelsefull för aktieägarna då aktsamhetskraven enligt vårdplikten är lågt satta, men kraven på organledamöternas allmänna omdöme är ännu lägre.¹⁶⁶

4.6.3 Lojalitetsplikten

Innebörden av lojalitetsplikten är att bolagsledningen ska se till bolagets främsta framför alla andra intressen, och då framförallt sina egna privata intressen. Saken kan uttryckas som att ledningen, sysslomännen, skall fungera som huvudmannens, bolaget, förlängda arm och detta får till följd att alla vinster och förluster åläggs huvudmannen och inte nämnde syssloman.¹⁶⁷ Lojalitetsplikten är således knuten till bolagets intresse. Detta har ansetts vara en omskrivning för samtliga aktieägares intresse men kan också innebära att ledningen har en skyldighet att sätta bolagets verksamhetsföremål främst. Intressekonflikter kan härvid uppkomma på två plan.¹⁶⁸

Konflikt på det första planet utgörs av de fall då en organledamot har personliga intressen som står i strid med bolagets intressen, exempelvis organledamotens eget arvode.¹⁶⁹ På det andra planet ställs frågan vilka andra intressen som är möjliga att tillgodose inom de av ABL fastslagna gränserna för bolagsledningens skyldigheter. Som ett exempel på detta kan nämnas att stämman beslutar om fortsatt drift av en icke lönsam verksamhet, enbart av samhällsekonomiska skäl.¹⁷⁰ Lojalitetsplikten för ledningen ligger mot bolaget varför inte det samhällsekonomiska bör utgöra grund för de beslut som ledningen har att fatta och verkställa. Att vid en rättslig bedömning avgöra huruvida det ena intresset är av större dignitet än det andra utgör ett problem. Bolaget som juridisk person har inget eget intresse men saken kan uttryckas som att det intresse som bäst tjänar bo-

---

¹⁶⁴ Stattin, Uppsala 2005, s. 201.

¹⁶⁵ Bergström, Samuelsson, Göteborg 2005, s. 137.

¹⁶⁶ A.st.

¹⁶⁷ A.a. s. 110 f.

¹⁶⁸ Dotevall, Stockholm 1999, s. 112.

¹⁶⁹ A.st.

¹⁷⁰ A.a. s. 113.

lagets verksamhetsmål, att ge vinst till aktieägarna, bör vara det som väger tyngst.¹⁷¹ Verksamhetsföremålet däremot är det stycke i bolagsordningen vari den konkreta verksamheten som bolaget skall bedriva beskrivs, och målet med denna verksamhet är att uppnå det önskade tillståndet, nämligen vinst.¹⁷²

Trots att organledamöterna skall verka för bolagets bästa hindrar inte detta dem ifrån att beakta även andra intressen vid fullgörandet av sina uppdrag.¹⁷³ Detta kan exempelvis ta sig uttryck i att ledningen har en plikt att minimera skadan för bolagets borgenärer då bolaget visar dåligt resultat. Bolagsledningen har även en möjlighet att inom ABL:s ramar företa en rättshandling för att uppfylla ett samhällligt intresse,¹⁷⁴ men detta skall enligt författarnas mening anses vara underordnat vinstintresset.

4.7 Organisationens betydelse för bolagsledningens ansvar

När det interna ansvaret för bolagsledningen skall utredas, har ledningens ställning i bolaget en avgörande roll. Det förhållande styrelse och VD har emellan sig och gentemot de övriga organen, bolagsstämma och revisorer, samt förhållandet till lägre nivåer inom förvaltningen påverkar bedömningen av ansvaret gentemot bolaget.¹⁷⁵ Hierarkin enligt ABL är det i första hand avgörande, men inom denna relativt vida ram är det möjligt för det enskilda bolaget att utforma sin egen organisation. Viktigt att poängtera är att delegering av uppgifter inte utesluter skyldighet att övervaka det delegerade arbetet.¹⁷⁶ Det hierarkiska systemet, med bolagsledningen i centrum, inom aktiebolagsrätten lägger riktlinjerna för styrelsens skadeståndsansvar medan man för bedömningen av ansvar i det konkreta fallet får bedöma den faktiska organisationen, vilken ofta kompletterar och modifierar den rättsliga organisationen. Att person i ledningen under utförandet av sitt reella uppdrag handlar i strid med reglerna är det som utgör grund för ansvar. Lika är det med försummelse, eller underlåtenhet till handling, som har samband med den faktiska ställningen inom bolaget.¹⁷⁷

Det finns ett par punkter som är av särskild betydelse för klarläggandet av organisationens betydelse angående ledningens ansvar. Bland annat ligger styrelsens samt VD:s förvaltning olika; styrelsen handhar den överordnade förvaltningen medan VD, efter styrelsens anvisningar, har hand om den löpande förvaltningen.¹⁷⁸ Detta medför att det verkställande organet övertar en del av den kompetens som det beslutande organet tilldelats av stämman. Det delegerande organet har dock kvar en skyldighet att kontrollera att uppgiften utförs så som det syftar till, och om detta inte görs ska det beslutande or-

---

¹⁷¹ Dotevall, Stockholm 1999, s. 113 f.

¹⁷² A.a. s. 121.

¹⁷³ Taxell, Åbo 2001, s. 19.

¹⁷⁴ Dotevall, Stockholm 1999, s. 114.

¹⁷⁵ Taxell, Åbo 2001, s. 17.

¹⁷⁶ A.st.

¹⁷⁷ A.st.

¹⁷⁸ Dotevall, Stockholm 1999, s. 78.

ganet, styrelsen, frånta det verkställande organet, VD, dess befogenheter.¹⁷⁹ På samma vis har stämman rätt att avsätta styrelsen. Det är emellertid inte helt enkelt att tydligt avgränsa de olika förvaltningsområdena, så styrelse och VD handhar gemensamt ledningen av bolaget. Det faktum att styrelsen inte är engagerad kontinuerligt i bolaget kan även det påverka arbets- och maktfördelningen inom bolaget, detta på grund av att det är VD som förbereder och verkställer styrelsens beslut. Samma situation gäller förhållandet mellan styrelse och stämma, då det är styrelsen som bereder underlaget för stämman.¹⁸⁰

4.7.1 Konsekvenserna av en arbetsfördelning inom styrelsen

Som vi tidigare nämnt är styrelsen ett kollegialt organ, och en enskild styrelseledamot har därför ingen rätt att agera på bolagets vägnar utan att ha fått ett särskilt bemyndigande därom. Det skadeståndsrättsliga ansvaret däremot drabbar styrelseledamoten personligen, och styrelsens plikter enligt ABL och bolagsordningen gäller för varje individuell ledamot.¹⁸¹ Det gäller därför att vid bedömandet av styrelseledamots ansvar utvärdera styrelsens inre organisation, arbetssätt och uppgifter. Det är ur styrelsens uppgifter som man har att härleda den enskilda ledamotens uppgifter.¹⁸² Det kan dock inträffa, att när en styrelseledamot har brustit i sin övervakningsplikt, får ansvaret en kollektiv karaktär beroende på att en styrelseledamot inte bara kan bli ansvarig för sin bristande tillsyn gentemot underordnade befattningshavare, han har även en tillsynsplikt gentemot resterande styrelseledamöter.¹⁸³

I princip är uppgifterna lika för alla styrelseledamöter, oavsett varför eller hur de blivit tillsatta.¹⁸⁴ Det är emellertid vanligt förekommande med någon slags fördelning av uppgifter inom styrelser, vilken framgår av styrelsens arbetsordning som då kan läggas till grund för ansvarsbedömningen. Fördelningen kan grunda sig på lag, stadgar, beslut av bolagsstämman eller på beslut av styrelsen själv.¹⁸⁵ Fördelningen kan även grunda sig på rent faktiska omständigheter, det vill säga att en arbetsfördelning har skett inom styrelsen utan att något beslut tagits i saken.¹⁸⁶ En arbetsfördelning har en avgörande betydelse för ansvarsfördelningen.¹⁸⁷ Det är dock viktigt att återigen poängtera, att även om en uppgiftsfördelning har skett så har de delegerande styrelseledamöterna kvar ett övervakningsansvar avseende styrelsens arbete som helhet och då även de särskilda uppgifter som delegerats.¹⁸⁸ Även förändringar i styrelsens sammansättning inverkar på ansva-

---

¹⁷⁹ Dotevall, Stockholm 1999, s. 78.

¹⁸⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 17 f.

¹⁸¹ Dotevall, Stockholm 1999, s. 68.

¹⁸² Taxell, Åbo 2001, s. 19.

¹⁸³ Dotevall, Stockholm 1999, s. 63.

¹⁸⁴ Taxell, Åbo 2001, s. 19 f.

¹⁸⁵ Taxell, Stockholm 1981, s. 15.

¹⁸⁶ NJA 1974 s. 297.

¹⁸⁷ SOU 1941:9 s. 633.

¹⁸⁸ Taxell, Stockholm 1981, s. 15.

ret. Om en styrelseledamot blir entledigad eller sjuk påverkar detta arbetsfördelningen och därmed också ansvarsfördelningen.¹⁸⁹ En styrelseledamot kan inte heller bli skyldig för beslut som fattats före hans inträde i styrelsen.¹⁹⁰

4.7.2 Styrelseordföranden

När en ordförande väljs så sker en arbetsfördelning inom styrelsen. Det som skiljer ordföranden från de andra ledamöterna är i teorin endast ett fåtal uppgifter av formaliakarakter. Han skall exempelvis leda förhandlingarna, sammankalla styrelsen och han har utslagsrösten vid paria vota.¹⁹¹ Dock ser det annorlunda ut i praktiken. Att som ordförande vara mer insatt och orienterad i verksamheten än övriga ledamöter är nödvändigt och faller sig naturligt. Även interna föreskrifter som utökar ordförandens ansvar är vanligt förekommande, men även när så inte är fallet har man rätt att förvänta sig att ordföranden är tillräckligt aktiv för att bereda underlag som ger styrelsen möjlighet att på ett riktigt vis fullgöra sitt uppdrag; att leda och övervaka verksamheten.¹⁹² Ordföranden har oftast även en särskilt övervakande och rådgivande roll gentemot bolagets VD. Har ordföranden försummat dessa uppgifter är han skadeståndsansvarig före övriga ledamöter. Är ordföranden dessutom anställd i bolaget som arbetande styrelseordförande skärps hans ansvar till den grad som motsvarar det för VD.¹⁹³

4.7.3 Passivitet och reservation mot styrelsebeslut

Det finns två sätt på vilka en styrelseledamot kan förhålla sig passiv till styrelsearbetet. För det första kan han välja att förhålla sig passiv, detta kan exempelvis ske genom att han inte deltar på sammanträdena eller att han inte sätter sig in i bolagets ekonomi och organisation. Genom att alla styrelsemedlemmar har en liknande ställning kan inte en enskild ledamot välja att begränsa sin aktivitet. Sker detta ändå utgör det grund för culpa, åtminstone då ledamoten försummat sin övervakningsskyldighet.¹⁹⁴ Den andra formen av passivitet är till viss del ofrivillig och beror på att övriga styrelsen fryser ut vederbörande, varpå denne inte bereds tillfälle att fullt ut delta i styrelsens uppgifter. I denna situation kan knappast culpa anses vara för handen, dock kan det eventuellt krävas av honom att han reagerar genom att exempelvis göra bolagsstämman uppmärksam på situationen. Detta för att han inte ska anses vara culpös i sitt val att acceptera utfrysningen.¹⁹⁵

---

¹⁸⁹ NJA 1973 s. 587.

¹⁹⁰ Dotevall, Stockholm 1999, s. 63.

¹⁹¹ Nial, Johansson, Stockholm 1998, s. 115.

¹⁹² A.st.

¹⁹³ Taxell, Stockholm 1981, s. 15 f.

Se nedan kap. 4.7.6.

¹⁹⁴ Taxell, Åbo 2001, s. 24.

¹⁹⁵ A.a. s. 25.

Som vi ovan nämnt åvilar det inte styrelsen något kollektivt ansvar, men för att en styrelseledamot skall undgå ansvar krävs det att han bevisar att det inte föreligger sådana omständigheter som skulle innebära att han är ansvarig. Först kan nämnas att det inte är möjligt för en styrelseledamot att genom en bestämmelse i bolagsordningen helt friskriva sig från ansvar.¹⁹⁶ Som ovan visat kan han heller inte vara säker på att undgå ansvar genom att frånvara från styrelsesammanträden. Som huvudregel går en styrelseledamot fri från ansvar för ett beslut som han har röstat emot. Det är inte nödvändigt att ledamotens avvikande ställningstagande antecknas i protokollet från styrelsesammanträdet, men om inte så sker blir det svårt för ledamoten ifråga att bevisa sin ståndpunkt. Det är emellertid möjligt att styrelseledamoten kan bevisa sin avvikande mening på annat vis, exempelvis genom muntlig bevisning av andra närvarande. I viktigare frågor rörande bolaget bör styrelseledamoten förmodligen begära sitt utträde ur styrelsen för att undvika ansvar.¹⁹⁷ Det kan inte generellt medföra att en reservation i protokollet, när fråga är om beslut av större dignitet, undantar styrelseledamot från ansvar. Det är även så att vissa beslut kräver ett större motstånd än att rösta emot och att få detta antecknat i protokollet. Så kan exempelvis vara fallet när ett beslut skall fattas och detta strider mot ABL. Om styrelseledamoten motsatt sig ett beslut kan han fortfarande hållas ansvarig om han senare deltagit i verkställandet av beslutet. Detta är definitivt fallet om beslutet strider mot ABL, ÅRL eller bolagsordningen, då 8:41 ABL uttryckligen förbjuder styrelseledamot eller VD att verkställa ett sådant beslut.¹⁹⁸

4.7.4 Arvodets inverkan på ansvaret

Som visat ovan¹⁹⁹ spelar inte den skadeståndsansvariges personliga förmågor någon roll vad beträffar ansvaret, men de kan få betydelse vid eventuell jämkning av skadeståndsbeloppet. Utgångspunkten är således att den som accepterat ett uppdrag i en styrelse har att fullgöra uppdraget oavsett personliga kvalitéer, och det samma gäller vad beträffar dennes arvode.²⁰⁰ Dock kan arvodet få betydelse som en måttstock för det arbete som vederbörande förväntas prestera och därmed det ansvar som kan åläggas denne, speciellt om arvoden i styrelsen skiljer sig åt, kan det förmodas att de med högre arvode skall bidra med en större arbetsinsats. Är beslutet som orsakar skadan av sådan art att det står i strid med ABL eller bolagsordningen, gäller emellertid normala ansvarsgrunder oberoende av arvodets storlek.²⁰¹ Av detta drar författarna slutsatsen att arvodet har betydelse vid jämkningen av skadeståndets storlek enligt 29:5 ABL, men att ansvaret förblir det samma oavsett arvodets storlek. Denna slutsats ligger i ens med de slutsatser vi ovan²⁰² kommit fram till.

---

¹⁹⁶ Dotevall, Stockholm 1999, s. 67.

¹⁹⁷ A.st.

¹⁹⁸ A.a. s. 68.

¹⁹⁹ Se ovan kap. 4.5.1.1 - 4.5.1.2.

²⁰⁰ Taxell, Åbo 2001, s. 25.

²⁰¹ A.st.

²⁰² Se ovan kap. 4.5.1.2.

Till skillnad mot vad som gäller för styrelseledamot, är storleken på VD:s arvode irrelevant vid bedömandet av dennes ansvar och ersättningsskyldighet.²⁰³

4.7.5 Avtalsrättsligt ansvar för styrelseledamöter

Utöver reglerna i ABL, bolagsordningen och interna normer kan styrelseledamöterna åläggas strängare ansvar om deras uppgifter kompletteras genom avtal. Även om ett dylikt förfarande inte är vanligt kan ett sådant avtal påverka både ansvarsfördelningen mellan flera ledamöter och bedömningen huruvida ansvar skall inträda.²⁰⁴ Om en styrelseledamot med ett avtalsrättsligt förhållande till bolaget orsakar skada kan det även utgöra ett avtalsbrott, vilket i sig kan leda till en strängare bedömning av ansvaret. Avtal mellan bolaget och styrelseledamot har dock inte samma karaktär av tjänsteavtal som det mellan bolaget och VD.²⁰⁵

4.7.6 Särskilt om VD:s ansvar

Även om VD är ett i förhållande till styrelsen underordnat organ, medför dennes sakkunskap och ingående kunskaper om bolaget att hans inflytande inom ledningen blir betydande. Den delegering av kompetens som har skett från styrelsen medför att VD svarar för sedvanlig förvaltning samt uppgifter som inte anses vara av större vikt för bolaget än att de måste anses tillhöra den löpande förvaltningen. Frågor som inte anses tillhöra den löpande förvaltningen ska hänskjutas till styrelsen. Där bereds och presenteras uppgifterna av VD, som därmed även får ett bestämmande inflytande på styrelsens beslut.²⁰⁶ Framförallt i publika aktiebolag av den storlek som behandlas i denna uppsats, kan VD:n faktiskt bli bolagets ledande kraft med ett avgörande inflytande även på stora frågor. Styrelsen, vars ledamöter mera sällan ägnar sig åt bolagets angelägenheter, kan därmed få karaktären av ett rådgivande, och i efterhand, kontrollerande organ. Detta ändrar dock inte på styrelsens legala ansvar; att vid behov ta initiativ och ge direktiv till VD samt att fortlöpande hålla kontroll på hans verksamhet.²⁰⁷

VD har det primära ansvaret för skador orsakade av fel eller försummelser i den löpande förvaltningen, och hans ansvar liknar i mångt och mycket det som gäller för styrelseledamot, men skiljer sig ändå åt på flertalet punkter. VD har, till skillnad från styrelseledamot, oftast sitt uppdragsförhållande reglerat i avtal. Detta innebär att även om inte avtalet innehåller specifika regler om ansvar eller uppgiftsfördelning så kan fakta i avtalet få betydelse vid en ansvarsbedömning genom att det framhäver VD:s skyldigheter och ekonomiska förmåner. Det kan dessutom innebära att ett skadeorsakande får gestalten av brott mot VD:s tjänsteavtal.²⁰⁸ Även den VD-instruktion som styrelsen utfärdar för

---

²⁰³ Taxell, Åbo 2001, s. 25.

²⁰⁴ A.a. s. 18.

²⁰⁵ A.a. s. 19.

²⁰⁶ SOU 1941:9 s. 305.

²⁰⁷ Nial, Johansson, Stockholm 1998, s. 111 f.

²⁰⁸ Taxell, Åbo 2001, s. 20.

Se ovan kap. 4.7.5 för ett liknande resonemang angående styrelseledamöter.

VD:n kan få betydelse vid ansvarsbedömningen.²⁰⁹ Också vad gäller de ovan²¹⁰ angivna sysslomannaplikterna kan man ålägga VD ett större ansvar då han presumeras ha en mera ingående kännedom om bolagets förhållanden och verksamhet, han borde därmed ha större möjlighet att förutse konsekvenserna av sitt handlande. Som nämns i inledningen till detta kapitel är det VD som bereder och verkställer styrelsens beslut vilket kan ge VD rollen som bolagets drivande kraft. Det är en förutsättning inom det associationsrättsliga systemet att det finns ett förtroendeförhållande mellan styrelseledamöterna och VD. Ledamöterna bör således kunna känna förtroende för VD:s beredning och det material som denne presenterar. Detta innebär att VD:s ansvar sträcker sig utanför den löpande förvaltningen, då dennes inflytande blir avsevärt. VD:s ansvar kan även påverkas i motsatt riktning på grund av sitt underordnade förhållande gentemot styrelsen, inte minst om han handlat på direktiv av styrelsen.²¹¹

Det måste beaktas att grunden för styrelsens och VD:s ansvar är densamma. De bildar gemensamt bolagets ledning och samarbetar i mångt och mycket, men arbetsuppgifterna är väldigt olika. Sammantaget betyder detta att VD:s ansvar i många situationer måste bedömas olika jämfört med styrelsens ledamöter.²¹² I de faktiska situationer där ansvar kan bli aktuellt måste således hänsyn tas till VD:s mångfacetterade ställning inom bolaget, jämfört med den rättsliga ställning som åvilar honom enligt ABL. Av vikt vid en sådan bedömning är särskilt VD:s självständighet gentemot styrelsen och maktfördelningen inom bolaget. VD kan även vara medlem av styrelsen, och när hans uppgifter därmed utvidgas gör även hans ansvar det. När han orsakat skada i den löpande förvaltningen bedöms han enligt skaderekvisiten för VD och när han deltagit i ett skadebringande beslut i styrelsen bedöms han i egenskap av styrelsemedlem.²¹³

4.7.7 Särskilt om vice VD:s och styrelsesuppleants ansvar

Utan att allt för djupt analysera ämnet skall här kort beröras när styrelsesuppleant eller vice VD kan bli ansvarig för skada de orsakat inom sina respektive uppdrag. Huvudregeln vad beträffar styrelsesuppleant är att denne endast kan bli ansvarig för de åtgärder som han vidtagit vid ordinarie styrelsemedlems frånvaro.²¹⁴ Han har således inte plikter som styrelseledamot när han inte tjänstgör som sådan. Hänsyn måste därtill tas till det faktum, att när styrelsesuppleanten inträder i uppdraget är det endast tillfälligt, och det kan därför inte krävas av honom att han har samma inblick i bolagets förhållanden som de ordinarie ledamöterna.²¹⁵ Vidare är det inte heller säkert att det är styrelsesuppleanten som blir ansvarig om den ordinarie ledamotens frånvaro inte är giltig. Det kan istället vara den ordinarie ledamoten som blir skadeståndsskyldig om han av någon anledning, exempelvis att han känner till att ett obehagligt beslut skall fattas, håller sig un-

---

²⁰⁹ Andersson i Smitt, Stockholm 2004, s. 182.

²¹⁰ Se ovan kap. 4.6.1 – 4.6.3.

²¹¹ Taxell, Åbo 2001, s. 20.

²¹² A.a. s. 21.

²¹³ A.a. s. 21 f.

²¹⁴ NJA 1985 s. 439.

²¹⁵ Dotevall, Stockholm 1989, s. 85.

dan.²¹⁶ Suppleanten blir således ansvarig för skada som han orsakat, genom handling men även underlåtenhet, under den tid han tjänstgjort som styrelseledamot. Det är dock inte lätt att avgöra vilka krav som bör ställas på en suppleant avseende hans kunskaper om bolaget, men det ligger nära till hands att inte ha allt för högt ställda krav på suppleanten, avgörande är antagligen i vilken omfattning suppleanten deltagit i arbetet.²¹⁷

Vad beträffar vice VD så har han i princip samma ansvar som VD när han verkar i dennes ställe. Emellertid är det, vad beträffar vice VD:s ansvar, tvunget att föra ett liknande resonemang som det som gäller för styrelsesuppleant. En vice VD har förmodligen en svagare faktisk ledarställning än vad ordinarie VD har, samtidigt som hans kännedom om bolaget och dess problem förmodligen även de är sämre än ordinarie VD:s.²¹⁸ Dessa faktorer måste beaktas vid bedömandet av ansvar, förmodligen till en högre grad än vad som gäller vid den fria culpabedömningen för ordinarie ledamöter.²¹⁹

4.8 Kodens inverkan på bolagsorganens interna ansvar

Som vi visat ovan kan culpabedömningen beträffande det aktiebolagsrättsliga ansvaret delas upp i bunden och fri bedömning. Vid den bundna bedömningen används ABL, ÅRL, bolagsordningen samt direktiv från överordnat organ som måttstock.²²⁰ Vad beträffar den fria bedömningen är det de sysslomannaliknande plikter som åligger bolagsledningen som är av intresse,²²¹ och övriga omständigheter som kan vara av betydelse är exempelvis arbetsfördelningen inom bolaget.²²² Frågan här är således om den svenska koden för bolagsstyrning kan ha någon påverkan på ansvaret för en styrelseledamot eller verkställande direktör i ett svenskt aktiebolag?

4.8.1 Kodens tillämpbarhet vid bedömandet av det interna ansvaret

Som vi visade i kap. 2 är god bolagsstyrning svår att reglera genom lag. Visserligen innehåller den bolagsrättsliga lagstiftningen regler som påverkar bolagsstyrningen men den mesta av regleringen som rör bolagsorganens uppgifter sker ofta i form av kod, även kallad soft law.²²³ Denna beteckning ger emellertid inte svaret på frågan huruvida Koden kan läggas till grund för bedömningen av bolagsledningens skadeståndsansvar.²²⁴

---

²¹⁶ Jämför med slutsatserna i kap. 4.7.3.

²¹⁷ Dotevall, Stockholm 1989, s. 85 ff.

²¹⁸ Taxell, Åbo 2001, s. 22.

²¹⁹ Se ovan kap. 4.5.1.2.

²²⁰ Se ovan kap. 4.5.1.1.

²²¹ Se ovan kap. 4.5.1.2.

²²² Se ovan kap. 4.7.1.

²²³ Stattin, Uppsala 2005, s. 83 f.

²²⁴ Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 80.

Professor Rolf Dotevall ställer sig frågan om Koden kan ses som ett uttryck för god sed inom svenska bolagsledningarna, vilket skulle medföra att den kan utgöra grund för skadeståndsansvar enligt 29:1 ABL.²²⁵ Enligt Dotevall kan Koden inte uppfattas som sedvänja inom svenska bolagsledningarna och han konstaterar vidare att även om så vore fallet skulle detta inte påverka ansvarsbedömningen enligt 29:1 ABL. Till grund för dessa slutsatser anför Dotevall tre skäl.

(i) För det första anser Dotevall att det är för stora skillnader i ledningen mellan företag i olika branscher och de snabba förändringarna inom vissa branscher gör det svårt för en sedvänja att etableras. Koden skulle emellertid kunna ses som ett förslag till vad som skall anses vara god företagsledning. Dotevall anser dock inte att Koden är tillräckligt underbyggd för att utgöra grund till vad som skall anses vara brukligt inom svenskt näringsliv och därmed blivande sedvänja.²²⁶

(ii) Det andra skälet är att även om Koden uppnår sedvanestatus får inte detta till följd att Koden automatiskt blir till en handlingsnorm vid bedömandet av skadeståndsansvar enligt 29:1 ABL. För att så ska bli fallet krävs att de aktiebolagsrättsliga reglerna ger anvisningar till de rättstillämpande organen att sedvanan skall ha en rättsligt bindande karaktär. Därmed blir det möjligt att lägga det praktiserade beteendet till grund för de rättstillämpande organens avgörande, men i ABL återfinns inte någon sådan hänvisning. I 10:3 ABL återfinns en hänvisning till god revisions sed men en liknande hänvisning till god bolagsstyrningssed är inte möjlig att finna.²²⁷

(iii) Det tredje skälet, enligt Dotevall, är att även om Koden skulle ses som en utomrättslig yrkesstandard, vilket han finner tveksamt, så blir resultatet detsamma som under punkt (ii), då ABL inte heller innehåller någon hänvisning till en sådan standard för bolagsledningarna.²²⁸

Dotevall är emellertid av den uppfattningen att Koden kan få en indirekt betydelse vid culpabedömningen, förutsatt att bestämmelserna i Koden rymms inom ABL:s tillämpningsområde. Koden kan således fungera som ett redskap för att utreda syftet med de bestämmelser i ABL i de fall där Koden inte endast är en omformulering av ABL:s bestämmelser. Bland annat förtydligar Koden ansvarsfördelningen mellan de olika bolagsorganen och preciserar de i ABL fastslagna plikterna för styrelsen.²²⁹

Vidare anser Dotevall att Kodens betydelse vid culpabedömningen förstärks om bolagsstämman beslutat att Koden skall tillämpas. Den får då samma rättsliga status som övriga direktiv lämnade av överordnat organ, och kan därmed fungera som måttstock vid culpabedömningen.²³⁰ Samma sak gäller för VD om styrelsen beslutar att Koden skall

---

²²⁵ Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 80.

²²⁶ A.st.

²²⁷ A.a. s. 80 f.

²²⁸ A.a. s. 81.

²²⁹ A.a. s. 82.

²³⁰ Se ovan kap. 4.5.1.1.

tillämpas av bolaget; då blir VD bunden av Kodens bestämmelser eftersom denne är tvungen att följa styrelsens direktiv och anvisningar.²³¹

Detta är dock inte ståndpunkter som passerat utan kritik. Enligt professor Jan Andersson är Dotevalls resonemang allt för mycket baserat på diskussionen kring huruvida Koden kan ses som sedvänja. Vidare är Jan Andersson av uppfattningen att det måste skiljas på vilka regler i Koden det är som är relevanta i det aktuella fallet.²³² Det finns enligt Jan Anderssons mening regler i Koden som genom sin tydlighet gör det möjligt att lägga dessa till grund för en handlingsplikt för bolagsledningen i en viss situation, medan vissa regler är av sådan principiell och övergripande art att det därav inte är möjligt att använda sig av dem vid culpabedömningen. Uppfyller inte bolagsledningen sin aktivitetsplikt i förhållande till Kodens bestämmelser är Jan Andersson av åsikten att dessa bestämmelser med all sannolikhet kan ligga till grund för domstolarnas prövning av skadeståndsfrågan.²³³

Vad gäller Dotevalls övriga slutsatser, att Koden kan få en indirekt betydelse vid tolkning av ABL och om bolagsstämman beslutat att Koden skall tillämpas så får den en avgörande betydelse för skadeståndsansvaret enligt 29:1 ABL men då i sin roll som direktiv från överordnat organ, instämmer Jan Andersson i sak.²³⁴

Vår slutsats av detta blir att då Kodens regler faller inom ABL:s naturliga tolkningsområde fungerar Koden som ett utfyllande tolkningsinstrument. Häri överensstämmer även Anderssons och Dotevalls åsikter.²³⁵ Vad gäller de fall där bolagsstämman beslutat att bolaget skall följa Koden, medför detta definitivt att Koden blir tillämplig vid culpabedömningen.²³⁶ Frågan är emellertid om ett sådant förfarande är nödvändigt för att Koden skall vara tillämplig vid culpabedömningen? Enligt vår åsikt är detta ej fallet, det borde vara möjligt att lägga Koden till grund för det aktiebolagsrättsliga ansvaret genom att Koden konkretiserar det ansvar som bolagsledningen genom sin vårdplikt har gentemot bolaget.²³⁷ Det är även tänkbart att Koden kan få rollen som god och skäligen praxis för de publika aktiebolag som är bundna att tillämpa Koden enligt Stockholmsbörsens noteringskrav, och därmed få betydelse vid den fria culpabedömningen.²³⁸

---

²³¹ Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 83.

²³² Andersson i Skog, Stockholm 2005, s. 88.

²³³ A.st.

²³⁴ A.a. s. 86 f.

²³⁵ Andersson och Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 87.

Andersson i Smitt, Stockholm 2004, s. 182.

²³⁶ Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 82.

²³⁷ Stattin, Uppsala 2005, s. 86.

²³⁸ Jämför med vad Taxell skriver om praxis inom företaget eller i liknande företag, Taxell, Åbo 2001, s. 23.

Se ovan kap. 4.5.1.

Vidare kan det vara värt att påpeka något om de slutsatserna vi kom fram till i kap. 4.4 om bolagsstämmans ansvar. Enligt vår mening påverkas inte stämmans ickeansvar av om Koden tillämpas av det aktuella bolaget eller ej, då syftet med Koden är att reglera förhållandet mellan aktieägare och bolagsledning. Således faller bolagsstämmans ansvar naturligt utanför.

4.8.2 Kodens betydelse för ansvarsbedömningen

I föregående kapitel kom vi till slutsatsen att Koden i vissa delar är tillämplig som utfyllande regelverk vid bedömningen av bolagsledningens skadeståndsansvar. Frågan att därefter besvara blir rimligen vilka nyheter Koden introducerar och vilken eventuell påverkan de har på bolagsledningens skadeståndsansvar. I det kommande avsnittet tas hänsyn till reella förhållanden och inte enbart till hur det teoretiskt är tänkt att fungera. Vår avsikt är inte att räkna upp alla punkter i Koden, utan snarare att göra en övergripande analys av Kodens påverkan på skadeståndsansvaret. De punkter i Koden som är av intresse är framförallt de som behandlar bolagsledningens uppgifter och arbetsfördelningen dem emellan. Vad beträffar bestämmelsen i Koden om att styrelsens ledamöter och VD skall underteckna företagets årsredovisning behandlas detta i nästa kapitel.

Vad gäller styrelsens arbetsformer medför Koden inga större förändringar jämfört med vad som gällde innan dess tillkomst, det är snarare redan existerande regler som implementerats i Koden, låt vara med en annan terminologi. Detta får till följd att Kodens betydelse som ett nytt regelverk åtföljs av osäkerhet kring dess förhållande till befintliga regler.²³⁹ Samtidigt som bolagskoden inte är menad att innebära någon övergripande förändring av styrelsens roll är det emellertid klart att styrelser i bolag som följer Koden har att ta hänsyn till det uthålliga vinstintresset, istället för att på kort sikt generera snabba vinster. Bolagskodens regler förtydligar att styrelsens uppgift är att verka för ägarnas bästa snarare än för exempelvis borgenärer och anställda.²⁴⁰ Kodens instruktioner till hur styrelsens arbete ska skötas är emellertid enbart en kodifiering av vad som redan är praxis.²⁴¹ Den del i Koden som uttryckligen anger styrelsens uppgifter innehåller sex punkter, varav de första tre anger att styrelsen skall fastställa bolagets mål och strategier, övervaka ledningen samt tillse att det finns ett tillfredsställande system för uppföljning och kontroll av bolagets verksamhet. Dessa tre punkter måste anses följa direkt av ABL. Den fjärde punkten stadgar att bolagets externa informationsgivning skall präglas av öppenhet och saklighet, en bestämmelse som följer redan av börsreglerna och noteringsavtalet²⁴². Vad beträffar punkt fem, som anger att styrelsen skall tillse att det finns en kontroll av bolagets efterlevnad av lagar och regler, så är detta ett system som troligen redan finns i samtliga bolag direkt berörda av Koden. Sista punkten anger att styrelsen ska tillse bolagets fastställande av etiska riktlinjer, en nyhet som dock inte på-

---

²³⁹ Persson i Skog, Stockholm 2005, s. 68.

²⁴⁰ Sevenius, Stockholm 2005, s. 115 f.

²⁴¹ Persson i Skog, Stockholm 2005, s. 68 f.

Se ovan kap. 4.5 – 4.7.

²⁴² Stockholmsbörsens Noteringsavtal med handledningstext gällande fr.o.m. den 1 juli 2005, redaktionell ändring 1 januari 2006, p. 4.

verkar skadeståndsansvaret.²⁴³ Ett belysande exempel på att Kodens bestämmelser redan är vedertagen praxis, är punkten om att ordförande ska utses av stämman, ett i svenska publika aktieföretag redan vedertaget förfarande.²⁴⁴

Vad beträffar VD:n innehåller Koden en kortfattad beskrivning av dennes uppgifter, men Kodens införande innebär intet nytt utöver vad som redan är stadgat genom ABL. Något som verkar vara en nyhet i Koden är den begränsning som införts i bestämmelsen om att styrelsen ska godkänna de väsentliga sidouppdrag som bolagets VD får ha.²⁴⁵ ABL innehåller visserligen inget uttryckligt stadgande om vilka sidouppdrag som kan vara tillåtet för en VD att inneha. Det är emellertid i doktrinen tydligt att det finns ett förbud för VD att vara engagerad i för bolaget konkurrerande verksamhet. Detta följer av VD:s lojalitetsplikt gentemot bolaget.²⁴⁶ Den syssломannaställning som VD intar gentemot bolaget och den ovan nämnda lojalitetsplikten medför således att Kodens bestämmelser endast blir en kodifiering av gällande rätt.²⁴⁷

Vår slutsats av detta blir att Koden inte har direkt påverkan på bolagsledningens skadeståndsansvar. De regler som har ett handlingsdirigerande innehåll är för det första ett fåtal, och för det andra utgör de som finns endast omskriven lagtext. Koden kan i vissa lägen emellertid närmare precisera innehållet i ABL:s regler. Ett exempel på detta är att Koden beskriver hur den informationen som skall lämnas av VD skall vara utformad, medan det av ABL endast framgår vad VD:n har att göra, nämligen tillhandahålla information. Det kan också vara fallet, när det kommer till culpabedömningen av bolagsledningen, att Koden inte enbart fungerar i en skärpande riktning. Har ledningen följt de regler som ges av Koden, och detta har påverkat bolaget menligt, kan de ändå sällan anses ha handlat utan tillbörlig aktsamhet.²⁴⁸

4.8.3 Sanningsförsäkran och underskrift

I Koden stadgas att ”styrelsen och verkställande direktören skall omedelbart före underskrifterna i årsredovisningen lämna en försäkran av innebörd att, såvitt de känner till, årsredovisningen är upprättad i överensstämmelse med god redovisningssed för aktie- marknadsbolag, lämnade uppgifter stämmer med de faktiska förhållandena och ingenting av väsentlig betydelse är utelämnat som skulle kunna påverka den bild av bolaget som skapats av årsredovisningen”.²⁴⁹ Vare sig i ABL eller i ÅRL finns detta uttryckligen stadgat, det följer istället av det ansvar för årsredovisningen som redan åligger bolagsledningen enligt 29:1 ABL.²⁵⁰

---

²⁴³ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 60 ff.

²⁴⁴ Persson i Skog, Stockholm 2005, s. 69.

²⁴⁵ A.a. s. 70 f.

²⁴⁶ Se ovan kap. 4.6.3.

²⁴⁷ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 110 f.

²⁴⁸ Båvestam, SvJT 1/2006, s. 55 f.

²⁴⁹ SOU 2004:130 s. 66.

²⁵⁰ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 93.

Att med Kodens ytterligare reglera detta får därför anses vara verkningslöst, och tillför inget nytt. I ett hypotetiskt fall, där Kodens är gällande regelverk, saknas det ändå möjlighet till sanktioner i Kodens mot ledamot som avgett ett osant intygande. Det finns heller inga påföljder mot styrelseledamot eller VD som vägrar skriva under ovan nämnda försäkran.²⁵¹ Däremot kan ett bolag som har att följa Kodens drabbas av påföljder om de inte ger någon förklaring till varför denna försäkran inte lämnats. Lider bolaget skada därav kan bolagsledningen bli ersättningsskyldiga gentemot bolaget.²⁵² Ytterligare en sak är att den försäkran som enligt Kodens ska avges, endast innebär att uppgifterna ska vara riktiga såvitt ledningen känner till.²⁵³ ABL:s regler däremot innebär att om viktig information saknas och bolagsledningen borde ha känt till detta, eller om de borde ha känt till att god redovisningssed inte iakttagits så har ledningen förfarit oaktsamt. ABL:s regler är således strängare och formuleringen i Kodens ger snarare bilden av att vara en ansvarsbegränsning i förhållande till gällande rätt. Detta leder oss till slutsatsen att Kodens försäkran får formen av en verkningslös friskrivning, ett fenomen som inte bör återfinnas i svenska börsbolags årsredovisningar.²⁵⁴

Den ordning som idag råder, med ett ansvar för styrelsen angående felaktigheter i årsredovisningen, kan alltså inte anses förstärkt till följd av Kodens införande. Dock har det från revisorshåll hävdats att bestämmelsen skulle ha en pedagogisk funktion, genom att den klargör för de olika bolagsorganen vilket av organen som ansvarar för vad. Även denna uppfattning har blivit ifrågasatt, men denna funktion är förmodligen den enda försvarbara anledningen till bestämmelsens existens.²⁵⁵

4.9 Bolagsledningens externa ansvar

Vid en jämförelse mellan det interna och det externa ansvaret, framstår det externa ansvaret som väsentligt annorlunda. Det interna ansvaret är, som ovan²⁵⁶ visats, baserat dels på förhållandet mellan bolaget och ledningen, dels de föreskrifter som ålägger ledningen ett vittgående ansvar för styrningen av bolaget.

4.9.1 Det externa ansvaret

Det externa ansvaret är det ansvar som bolagsledningen har gentemot aktieägarna och eventuella avtalsparter till bolaget. Då bolagsledningen verkar som företrädare för associationen och handlar i dennes namn, varpå skada uppkommer, är det ändå så länge som det är inom bolagets verksamhet, associationens ansvar. Organledamot är dock inte utan ansvar om han orsakat nämnda skada på ett culpöst vis. Associationen får stå kost-

---

²⁵¹ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 74.

²⁵² Båvestam, SvJT 1/2006, s. 70.

²⁵³ A.a. s. 60.

²⁵⁴ A.a. s. 60 ff.

²⁵⁵ A.a. s. 70.

²⁵⁶ Se ovan kap. 4.5.

naden mot tredje man, men kan genom regressrätt kräva den skadeorsakande organledamoten på kostnaden.²⁵⁷

I avgränsningarna till detta arbete framgår att tredje man inte kommer att behandlas och vad beträffar indirekt extern skada för aktieägare hänvisar författarna till ovan förda diskussion²⁵⁸, detta då slutsatserna blir desamma. Relevant i detta kapitel är således endast de direkta, externa skadorna för aktieägare, låt vara att reglerna är likartade för tredje man. Enligt 29:1 ABL har aktieägare rätt till skadestånd från organledamot i de fall överträdelse har skett av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Ansvaret är således starkt begränsat i jämförelse med det interna ansvaret där det räcker med culpa för att befinnas ansvarig, medan det för det externa ansvaret krävs en överträdelse av nämnda regelverk. Culparegeln gäller således även nu eftersom överträdelse av en rättsregel utgör culpa, enligt den bundna bedömningen, men i övriga ansvarssituationer medför ett culpöst handlande inte skadeståndsskyldighet.²⁵⁹ För att skadeståndsansvar skall presumeras är det tillräckligt att bolagsledningen har handlat eller underlåtit något i strid med nämnda regler och därmed orsakat skada. Det är dock nödvändigt att klarlägga vilket intresse reglerna är ämnade att skydda. Vissa regler är tänkta att skydda exempelvis aktieägare medan andra är tänkta att skydda borgenärer. En borgenär kan således inte basera sin skadeståndstalan på en regel vars skyddsändamål är bolagets aktieägare.

En annan sak värd att beakta är hur reglerna ställer sig till den informations-, vård- och lojalitetsplikt som bolagsledningen har.²⁶⁰ Skall dessa plikter anses utgöra en del av ABL och därmed konstituera skadeståndsansvar vid en eventuell överträdelse? Denna fråga måste besvaras nekande då en naturlig konsekvens av styrelsens interna ställning är att de åläggs den omsorg som normalt krävs när någon är ansvarig för uppdrag åt annan, medan det i deras externa relationer inte återfinns någon sådan ställning. En begränsning av ansvaret faller sig därmed naturligt. Syftet med reglerna i 29:1 torde snarare vara att införa sanktioner mot direkta överträdelser av ABL och bolagsordningen, inte att ge styrelsen en generell ansvarighet utåt.²⁶¹

4.9.2 Kodens tillämpbarhet vid bedömandet av det externa ansvaret

Enligt 29:1 ABL krävs skada orsakad genom överträdelse av ABL, ÅRL eller bolagsordningen för att det ska vara möjligt för tredjeman eller aktieägare att grunda ett skadeståndsanspråk. Koden utgör varken lag eller bolagsordning och beroende av detta kan exempelvis inte tredjeman rikta en skadeståndstalan mot en styrelseledamot enbart grundad på ett avsteg från Kodens regler. Koden kan emellertid, trots att dess syfte och skyddsändamål är tänkta att användas på interna relationer inom bolagen, få betydelse som ett tolkningsinstrument vid bedömningen av huruvida någon regel eller bestämmel-

---

²⁵⁷ Taxell, Stockholm 1981, s. 19 f.

²⁵⁸ Se kapitel 4.3.2.1.

²⁵⁹ Taxell, Åbo 2001, s. 51 f.

²⁶⁰ Se kap. 4.6.1 - 4.6.3.

²⁶¹ Taxell, Åbo 2001, s. 51 ff.

se i ABL, ÅRL eller bolagsordningen åsidosatts. Detta innebär att Koden indirekt kan få betydelse för det externa skadeståndsansvaret.²⁶²

---

²⁶² Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 79 ff.

Båvestam, SvJT 1/2006, s. 55.

5 Skadeståndsansvar för de oäkta bolagsorganen

5.1 De oäkta bolagsorganen

Som gällande i fallet med de äkta bolagsorganen i kapitel fyra krävs det, för att utreda skadeståndsansvaret för de oäkta bolagsorganen, för det första ett konstaterande av vilka dessa är och fortsättningsvis även vilken ställning dessa så kallade oäkta bolagsorgan intar i förhållande till de äkta bolagsorganen. Då ett äkta bolagsorgan är ett organ vars ställning följer utav lag, så är de oäkta bolagsorganen det motsatta. Det är således fråga om organ eller utskott som tillkommit antingen genom en delegering inom ett äkta bolagsorgan eller för att en utomrättslig norm föreskriver det, såsom den svenska koden för bolagsstyrning. Vi behandlar endast de oäkta organ som blir aktuella genom Koden, det vill säga revisionsutskott och valberedning. Vad beträffar ersättningsutskottet behandlas detta inte då resonemanget avseende dess ansvar överensstämmer med det för revisionsutskottet, och författarna hänvisar därmed till denna del avseende ersättningsutskottets ansvar.

5.1.1 Valberedningen

Som visat ovan hör det till bolagsstämmans kompetens att utse styrelse och att besluta om bolagsledningens eventuella ansvarsfrihet. Det faller sig därav naturligt att nomineringsprocessen är en ägarstyrd funktion. ABL innehåller inga regler avseende hur denna nomineringsprocess skall utföras men det har i praktiken hittills varit styrelseordförande i samråd med större aktieägare som hanterat detta, åtminstone i de publika bolag som är av relevans för detta arbete.²⁶³ Genom Svensk kod för bolagsstyrning införs en bestämmelse syftande till att bolaget ska ha ett valberedande organ. Att namnet på denna grupp blivit just valberedning kommer sig av Kodgruppens strävan att särskilja den från ett styrelseutskott samt markera dess karaktär av beredningsorgan.²⁶⁴ Det är bolagsstämman som utser valberedningen eller bestämmer sättet som de ska utses på, och valberedningen skall bestå av representanter för aktieägarna. Valberedningens uppgift är att ta fram kandidater till posterna som ledamöter och ordförande i styrelsen. Dessa poster tillsätts sedan genom beslut av bolagsstämman. Valberedningen har således endast en rådgivande funktion, ingen beslutanderätt då denna kompetens även efter Kodens införande är förbehållen bolagsstämman enligt 8:8 ABL.²⁶⁵ Valberedningen har även att föreslå ersättningsnivån för styrelsen.²⁶⁶ Bestämmelsen i Koden innehöll från början även en bestämmelse om att valberedningen har till uppgift att utvärdera styrelsens arbete, men denna bestämmelse togs bort från den slutliga utformningen av Koden efter massiv kritik vid remissbehandlingen. Emellertid ligger det kvar latent att valberedningen har att ta hänsyn till det arbete styrelsen hittills utfört när de ska ta ställning till huru-

---

²⁶³ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 40.

²⁶⁴ SOU 2004:130 s. 19.

²⁶⁵ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 47 f.

²⁶⁶ A.a. s. 46 f.

vida styrelsen bör föreslås få förnyat förtroende, eller om förslag till annan sammansättning av styrelsen ska lämnas till stämman.²⁶⁷

Ett ytterligare problem, utöver ansvarsdelen för valberedningen som behandlas nedan, är insiderproblematiken. I samma takt som valberedningens betydelse ökar, lika mycket ökar risken för att de stora institutionella ägarna får tillgång till information som kan räknas som insiderinformation, med de handlingsbegränsande följder detta får. Att Koden skulle föranleda lagstiftarna till ändringar i regelverket rörande insiderhandel är att ge Koden för stor betydelse.²⁶⁸ Värt att påpeka i sammanhanget är lagstiftarens ovilja till att lagstifta om nomineringskommitté eller valberedning.²⁶⁹

5.1.2 Revisionsutskottet

Det huvudsakliga syftet bakom instiftandet av ett revisionsutskott är att dessa anses bidra till en höjning av kvalitén på den interna revisionen och den finansiella rapporteringen. En ytterligare anledning är att redovisningskraven blivit så komplexa att de riskerar att ta för mycket av styrelsens tid i anspråk, om inte ett revisionsutskott avlastar styrelsen i denna del. Tanken är också att revisionsutskotten skall stärka revisorns oberoende och förbättra kommunikationen mellan revisorn och styrelsen. Koden är skriven med förutsättning att berörda bolag ska ha ett revisionsutskott vilket redan är fallet i de flesta av de större svenska börsbolagen.²⁷⁰

Koden anger att revisionsutskottet skall bestå av minst tre ledamöter varav minst två ska vara oberoende avseende förhållandet till bolagsledning eller själva bolaget. Dessutom skall en av ledamöterna vara oberoende gentemot de större ägarna. Att inget krav på finansiell kompetens hos någon av ledamöterna föreligger, grundar sig på att detta förutsätts såsom självklart för valberedningen att iaktta vid nomineringen.²⁷¹

Koden lägger fem uppgifter på revisionsutskottet, nämligen att kvalitetssäkra bolagets finansiella rapporter, att genom regelbundna kontakter med bolagets revisorer diskutera samordningen mellan den externa och interna redovisningen och att i samband med detta uppdatera sig om omfattningen och inriktningen av revisionen. Dessutom skall de bestämma vilka tjänster förutom revision som externa revisorer ska tillåtas utföra åt bolaget. Den fjärde uppgiften som åligger revisionsutskottet är att utvärdera bolagets revisorer, samt uppgift nummer fem, som är att bistå valberedningen med förslag till revisorer och vilka arvoden dessa ska erhålla.²⁷²

---

²⁶⁷ Svernlöv, Stockholm 2005, s. 47 f.

²⁶⁸ Elmehagen, Christer, www.sundkommunikation.se.

²⁶⁹ Prop. 1997/98:99 s. 85 ff.

²⁷⁰ Thorell, Balans 4/2004, s. 3.

²⁷¹ A.st.

²⁷² Svernlöv, Stockholm 2005, s. 104 ff.

5.2 Ansvar

Vi har valt att behandla ansvarsfrågan för de oäkta bolagsorganen organ för organ. Detta har sin grund i att de oäkta organens ställning inom bolagshierarkin skiljer dem åt i frågan om vilket ansvar de var och en kan åläggas. Det är med hänsyn till detta nödvändigt att föra diskussionen om ansvar utifrån de premisser som gäller för det enskilda organet och därefter bedöma ansvarsfrågan. Vad beträffar de olika organ som kan uppstå genom delegering från styrelsen, exempelvis det i Koden förespråkade ersättningsutskottet, är, som tidigare nämnts, resonemanget snarlikt det som förs angående revisionsutskottet, vilket får till följd att vi hänvisar till avsnittet om revisionsutskottets ansvar för diskussion om dessa ”delegerade organs” eventuella ansvar.

5.2.1 Valberedningens ansvar

Avgörande för de oäkta bolagsorganens skadeståndsansvar är som nämnts i inledningen till detta kapitel, beroende av vilken ställning de intar i den aktiebolagsrättsliga hierarkin, det vill säga om man skall anse valberedningen vara ett bolagsorgan i lagens mening. En valberedning som huvudsakligen utgör diskussionsgrupp för bolagets aktieägare och därmed endast får svag rättslig bundenhet till bolaget, borde inte bli aktuell för ansvar enligt 29:e kapitlet ABL. Istället får ansvar sökas enligt syssломannareglerna i 18 kap 3-4 §§ HB, och då i förhållandet mellan aktieägarna och valberedningens ledamöter. Ansvar gentemot bolaget som sådant är därmed inte aktuellt enligt dessa regler.²⁷³ För att avgöra valberedningens ställning måste en bedömning göras av huruvida valberedningens uppgifter, enligt gällande rätt, är tillräckligt kvalificerade för att de ska anses inta rollen som ett bolagsorgan.²⁷⁴ Enligt Kodgruppen var inte tanken att införandet av valberedningen skulle förändra ansvarsstrukturen i svenska bolag, då valberedningen enligt deras förmenande inte utgör något bolagsorgan utan endast bereder frågor som senare beslutas om av stämman.²⁷⁵ Ansvar för ett beslut, menar Kodgruppen, ligger på den som tagit beslutet.²⁷⁶

Valberedningen har emellertid tilldelats vissa speciella uppgifter enligt Koden, uppgifter som syftar till att valberedningen skall utvärdera och föreslå styrelse och revisorer. I de bolag som tillämpar Koden får detta följden att valberedningen intar en så kvalificerad ställning att den är att anse som ett, i lagens mening, ansvarsbelastat bolagsorgan.²⁷⁷ Kodgruppens uttalande om att det är den som har fattat ett beslut som ansvarar för dess konsekvenser, och att valberedningen därmed inte skulle kunna göras ansvarigt som ett bolagsorgan, kan ställas i relation till förhållandet som gäller mellan styrelse och VD.²⁷⁸ Då VD har att bereda styrelsens beslut så kan det, i de fall där styrelsens beslutsunderlag är så pass bristfälligt att styrelsen kan anses ha fattat ett beslut på felaktiga premis-

---

²⁷³ Stattin, JT 3/2005-06, s. 735 ff.

²⁷⁴ Stattin, Uppsala 2005, s. 272.

²⁷⁵ SOU 2004:130 s. 28.

²⁷⁶ Sevenius, Stockholm 2005, s. 112.

²⁷⁷ Stattin, Uppsala 2005, s. 272.

²⁷⁸ Se ovan kap. 4.7.6.

ser, bli VD:n som står ansvaret för beslutet.²⁷⁹ Samma resonemang borde enligt författarnas mening kunna gälla i relationen mellan valberedningen och bolagsstämman.

Ytterligare omständigheter som talar för att valberedningen intar ställning som ett bolagsorgan är att Koden, genom sina anvisningar om att det är stämman som utser valberedningen och fastställer de regler som gäller för dess arbete och att valberedningen i sin tur redovisar och rapporterar för stämman, ger valberedningen en i förhållande till stämman underordnad roll, precis som fallet är med övriga bolagsorgan.²⁸⁰

Stämman har även möjlighet att lämna stämmoanvisningar till valberedningen, på samma vis som de har möjlighet att ge bindande anvisningar till de äkta bolagsorganen.²⁸¹ Valberedningen ges därmed en lydnadsplikt gentemot stämman, om inte dess anvisningar strider mot ABL, ÅRL, bolagsordningen eller bolagets intresse. Om anvisningarna däremot enbart strider mot valberedningens funktion enligt Koden, så kan inte valberedningen vägra att genomföra stämmans beslut, detta följer delvis av 8:41 ABL. Samma lag stadgar att stämman har rätt att utfärda bindande anvisningar till bolagets ställföreträdare, ett uttryck som inte kan tolkas så snävt att valberedningen inte skulle innefattas därav. Anvisningar som strider mot ovan nämnda regelverk, ABL m.fl., skall som tidigare påpekats inte utföras och anledningen till detta är samma för valberedningen som för övriga bolagsorgan. Detta har sin grund i dessa reglers skyddande innehåll för bolaget, tredjeman och aktieägare. Skillnaden jämfört med de äkta bolagsorganen är att denna inskränkning i valberedningens lydnadsplikt inte följer av lag utan av de allmänna principer som gäller vid beslutsfattande i aktiebolag. Valberedningen har dessutom genom sin sysslomannaroll i bolaget en plikt att verka för bolagets bästa.²⁸²

För att analysera anledningen till att valberedningen inte har rätt att vägra utföra en anvisning även om den står i strid med Kodens regler, måste först Kodens syfte med dessa regler utredas. Trots att reglerna angående valberedningen är tydligt formulerade i Koden och dessa regler antas ligga i aktieägarnas intresse, så kan det antas att reglerna även har ett samhälleligt intresse, ett faktum som talar för att anvisningar som står i strid med Koden inte behöver utföras. Emellertid är Koden uppbyggd enligt principen *comply or explain*,²⁸³ vilket får till följd att även om Koden är baserad på ett samhälleligt intresse är det möjligt att frångå reglerna och dessa reglers syfte, bara anledningen till avsteget förklaras. *Comply or explain* ger således bolaget möjlighet att välja om de alla ska ha en valberedning, eller om valberedningen ska finnas men med andra uppgifter än de som föreskrivs i Koden. En naturlig följd av detta är att nämnda princip ger bolagsstämman rätt att lämna anvisningar som står i konflikt med Kodens regler, även om det ur ett samhälleligt perspektiv är viktigt att ha en valberedning syftande till att utföra de

---

²⁷⁹ Taxell, Åbo 2001, s. 36.

²⁸⁰ Stattin, Uppsala 2005, s. 272.

²⁸¹ Se ovan kap. 4.1.

²⁸² Stattin, Uppsala 2005, s. 272 f.

Se ovan kap. 4.6.1 – 4.6.3.

²⁸³ Se kap. 3.1.1.

uppgifter som ges av Koden, låt vara att de måste lämna en acceptabel förklaring till varför ett avsteg från Kodens regler utgör bättre bolagsstyrning för bolaget ifråga.²⁸⁴

Till skillnad från de valberedningar vi beskrev i inledningen till detta kapitel, där valberedningen mest hade rollen som diskussionsforum för bolagets aktieägare och där ansvar endast kunde bli aktuellt enligt reglerna i handelsbalken, blir bedömningen en annan för de valberedningar som instiftats enligt reglerna i Koden. Anledningen till detta är att valberedningens ledamöter är, på samma sätt som styrelsens ledamöter, sysslomän för bolaget. De har ett uppdrag i förhållande till bolaget, med liknande betydelse för tredjeman och aktieägare som den styrelseledamot innehar. Mot denna bakgrund är det därför viktigt att berörda parter, bolaget självt samt aktieägare och tredjeman, kan göra ansvar gällande för culpös ledamot av valberedningen. Det är denna deras organställning som är orsaken till att 29:1 ABL skall tillämpas analogt istället för sysslomannareglerna i handelsbalken då dessa utesluter ett externt ansvar.²⁸⁵ Viktigt att poängtera är att ansvaret för valberedningens ledamöter är, på samma sätt som för styrelsens ledamöter, individuellt.

En ytterligare fråga som har relevans i sammanhanget är huruvida valberedningens uppgifter kan försätta dem i en situation där deras handlande anses vara culpöst och samtidigt orsaka bolaget eller annan berörd part skada? Det är enligt vår mening ställt utom allt tvivel att så är fallet, det kan exempelvis vara culpöst att föreslå en ledamot vars rykte eller kompetens gör denne olämplig för uppdraget som ledamot. Låt vara att det kan vara svårt att basera en skadeståndstalan på denna grund, då det kan vara svårt att bevisa culpa och adekvat kausalitet. Saken kommer emellertid i annan dager om valberedningen lämnat förslag på styrelseledamot och det senare visar sig att denne haft ett med bolaget konkurrerande intresse, ett förhållande som inte borde föranleda några svårigheter att styrka.²⁸⁶ Ett annat, mer troligt, exempel är ledamot som bryter mot den tystnadsplikt som följer av dennes organställning angående information som ledamoten erhållit i samband med arbetet inom valberedningen.

Vad beträffar det ovan diskuterade externa ansvaret är det emellertid inte lika klart vilken relevans detta har för valberedningen. För sådant ansvar krävs enligt 29:1 ABL att överträdelse har skett av ABL, ÅRL eller bolagsordningen, en överträdelse som i praktiken sällan kan orsakas av valberedningen. Denna frågeställning påverkar dock inte bedömningen av huruvida det är sysslomannareglerna i handelsbalken eller 29:1 ABL som ska tillämpas för bedömningen av valberedningens ansvar.²⁸⁷

5.2.2 Revisionsutskottets ansvar

Att beskriva revisionsutskottet som ett eget oäkta organ är delvis missvisande, då det enbart är fråga om delegering av uppgifter inom styrelsen och inte inrättandet av ett nytt organ, såsom fallet är med valberedningen. Ansvaret ska således bedömas på samma

---

²⁸⁴ Stattin, Uppsala 2005, s. 273.

²⁸⁵ A.a. s. 273 f.

²⁸⁶ Stattin, JT 3/2005-06, s. 735.

²⁸⁷ Stattin, Uppsala 2005, s. 273 f.

grunder som vid övrig arbetsfördelning inom styrelsen.²⁸⁸ Detta innebär att om delegering inte skett, svarar styrelseledamot för skada denne orsakat bolaget genom uppsåt eller oaktsamhet vid fullgörandet av sitt uppdrag. Det är i sammanhanget av vikt att åter påpeka styrelseledamotens individuella ansvar, något kollektivt ansvar föreligger ej.²⁸⁹ Om bolaget emellertid valt att inrätta ett revisionsutskott innebär detta en arbetsfördelning som för med sig att de ledamöter som valt att ta plats i utskottet får ett större ansvar för de frågor som hamnar på revisionsutskottets bord än vad övriga ledamöter har. De ledamöter som sitter i utskottet ansvarar således för uppgifternas utförande medan övriga styrelsen bibehåller sitt övervakningsansvar.²⁹⁰ Ansvaret för bolagets årsredovisning reduceras dock inte till ett rent övervakningsansvar, utan de styrelseledamöter som inte ingår i revisionsutskottet svarar alltså för dessa handlingars riktighet, oavsett vem som berett dem.²⁹¹

Att specialistkompetens kan utöka ansvaret för de ledamöter som besitter sådan kunskap har vi tidigare kommit fram till.²⁹² Kodens regler innehåller dock inte någon bestämmelse om att ledamöterna i revisionsutskottet ska inneha någon särskild finansiell expertis utan detta lämnas till valberedningen att beakta vid nomineringen. Det är emellertid klart att om ledamöterna i revisionsutskottet besitter denna kunskap så skärps deras ansvar därefter och inte enbart på grund av den arbetsfördelning som sker i och med inrättandet av ett utskott.²⁹³

---

²⁸⁸ Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 98.

Se ovan kap. 4.7.1.

²⁸⁹ Båvestam, JT 2/2001-02, s.259.

²⁹⁰ Andersson och Dotevall i Skog, Stockholm 2005, s. 98.

²⁹¹ Båvestam, SvJT 1/2006, s. 52.

²⁹² Se ovan kap. 4.5.1.2.

²⁹³ Taxell, Stockholm 1981, s. 9.

Skog, Stockholm 2005, s. 98.

6 Slutsatser

6.1 Bolaget och bolagskoden

Den förtroendeförlust, bland investerare och allmänhet, svenskt näringsliv drabbades av efter de nationellt uppmärksammade turerna i Skandia och internationellt med bland annat Enron, påverkade börskurserna negativt för fler bolag än de som i media pekades ut som de skyldiga. I kölvattnet efter dessa förluster uppstod en vilja till förändring vad gäller öppenheten i aktiebolag och deras program för att belöna bolagsledningen. Med avsikt att få största möjliga acceptans bland landets bolag gentemot denna förändring, beslutades att förändringen skulle ske genom kod, inte lagstiftning. Koden har, i syfte att uppnå sin påstått höga ambitionsnivå, dessutom gjorts semidispositiv genom principen *comply or explain*, detta då den enligt Kodgruppen ska passa in på flera sorter av bolag. Den första frågan författarna ställer i syftet till detta arbete är på vilket vis Koden inför sanktioner mot de bolag som bryter mot en punkt i Koden, utan att lämna giltig förklaring varför.

Svaret på denna fråga är att det i Koden inte finns intaget några bestämmelser kring huruvida undermåliga förklaringar ska följas av sanktioner, eller ens vilken kvalitet avgivna förklaringar bör hålla. Vad beträffar kvalitén på de avgivna förklaringarna är det enligt Kodgruppen istället upp till de enskilda bolagens styrelser att avgöra vad som anses vara en förklaring av tillräckligt god kvalitet. Detta medför att en stor del av Kodens auktoritet som normgivare är beroende av bolagens goda vilja. Denna goda vilja existerar i mycket som en följd av att näringslivet involverades i framtagandet av Koden. Det finns dock en risk att denna välvilja försvinner i takt med att aktualiteten i bolagsstyrningsfrågor avtar.

Beträffande uppföljningen av förklaringar samt de eventuella sanktioner som kan följa på dåligt formulerade förklaringar, är det enligt Kodgruppen marknads sak att avgöra om ett bolags förklaringar till avsteg från Kodens regler är acceptabla eller ej. Sanktionen består således av marknads minskade förtroende för de bolag vars förklaringar befins vara av undermålig kvalitet. Häri ligger en dubbelriktad risk; den ena riktningen består av det tryck som riktas mot bolaget i form av medias bevakning, och vars konsekvens blir att bolag inte vågar avvika från Koden även om det vore bättre bolagsstyrning i det enskilda fallet att göra en avvikelse. Den andra riktningen består av att Koden helt kommer sakna sanktioner ifall marknads intresse och välvilja för Koden minskar.

Konsekvenserna av principen *comply or explain*, eller snarare bristen på ett officiellt övervakande organ, är att Koden får ett svagt existensberättigande. Koden har emellertid god förankring i näringslivet, något som dock snabbt kan komma att ändras. De farhågor som uttryckts angående medias eventuella rankinglistor över de bolag som, enligt kreativa journalister, har den sämsta respektive bästa bolagsstyrningen baserat på antal avsteg från Koden, kan snabbt komma att negativt förändra näringslivets inställning och välvilja gentemot Koden.

6.2 Kodens påverkan på de äkta bolagsorganens ansvar

Den andra frågan författarna ställde i syftet till denna uppsats är huruvida Koden kan, och kommer, att påverka skadeståndsansvaret för de äkta bolagsorganen enligt 29:1 ABL.

Vår slutsats angående detta blir, att då Kodens regler faller inom ABL:s naturliga tolkningsområde så fungerar Koden som ett utfyllande tolkningsinstrument. Har stämman beslutat att Koden ska följas, blir Koden definitivt tillämplig vid culpabedömningen men frågan är om ett sådant förfarande skall anses vara nödvändigt. Enligt vår åsikt är detta ej fallet, det borde vara möjligt att lägga Koden till grund för det aktiebolagsrättsliga ansvaret inom den fria culpabedömningen, detta genom att Koden konkretiserar det ansvar som bolagsledningen genom sin vårdplikt har gentemot bolaget. Det är även tänkbart att Koden kan få rollen som god och skälig praxis för de publika aktiebolag som är bundna att tillämpa Koden enligt Stockholmsbörsens noteringskrav, och därmed få betydelse vid den fria culpabedömningen. Koden utgör dock vare sig lag eller bolagsordning och som en följd av detta kan den ej tillmätas någon direkt betydelse vid det externa ansvaret.

Det faktum att Koden är tillämplig vid culpabedömningen enligt 29:1 ABL, innebär i sig inte någon skärpning av skadeståndsansvaret. Författarnas slutsats angående Kodens materiella innehåll är att de handlingsdirigerande regler som finns är ett fåtal, och de utgörs dessutom endast av omskriven lagtext. Detta får till följd att Koden inte kan anses ha någon direkt skärpande effekt på bolagsledningens skadeståndsansvar. Koden kan dock i vissa fall klargöra innehållet i ABL genom att avsikten med ABL:s regler förtydligas, men det är inte därmed givet att Koden fungerar i en skärpande riktning. Har ledningen följt de regler som ges av Koden kan de sällan anses ha handlat utan tillbörlig aktsamhet.

Som tidigare konstaterats gör principen *comply or explain* att Kodens roll som skärpande norm kraftigt decimeras. Dock kan principen medföra att bolagsledningen påförs ett skadeståndsansvar till följd av att den förklaring till bolagets avsteg från Koden de lämnat, är av så undermålig kvalitet att bolaget lider skada härav och att det därmed kan anses utgöra ett culpöst handlande.

Vad beträffar den sanningsförsäkran och underskrift som bolagsledningens ledamöter har att lämna angående riktigheten, såvitt de känner till, i bolagets årsredovisning, finns det i Koden inga sanktioner för det fall att berörda ledamöter vägrar skriva under. Där emot kan ett bolag som har att följa Koden drabbas av marknadens påföljder om de inte ger någon förklaring till varför denna försäkran inte lämnats. Att det i Koden dessutom införts uttrycket ”såvitt de känner till” verkar inte i en skärpande riktning då ABL:s regler innebär att om viktig information saknas och bolagsledningen borde ha känt till detta, eller om de borde ha känt till att god redovisningssed inte iakttagits så har ledningen förfarit oaktsamt. Av detta drar författarna slutsatsen att Kodens försäkran har form av en verkningslös friskrivning, ett fenomen som inte bör återfinnas i svenska börsbolags årsredovisningar. Den ordning som idag råder, med ett ansvar för styrelsen angående felaktigheter i årsredovisningen, kan alltså inte anses förstärkt till följd av Kodens införande.

Sammantaget ger Koden en känsla av att den tagits fram mer i syfte att ha en kod att visa upp för allmänhet och omvärld, än för att verka i en skärpande riktning vad beträffar bland annat bolagsledningars ansvar. I detta arbete har författarna endast berört Kodens påverkan på ansvarsfrågor, så huruvida Koden kan verka för bättre transparens i bolagens interna förhållanden eller skärpande i andra frågor lämnar vi obesvarat. Vad beträffar Kodens påverkan på ansvarsfrågan för de äkta bolagsorganen ger emellertid Koden ett tandlöst intryck.

6.3 Kodens påverkan på de oäkta bolagsorganens ansvar

I syftet till detta arbete ämnade författarna även göra en analys av om, och i så fall hur, det finns sanktioner för de nya oäkta bolagsorgan som instiftas genom Koden. Enligt Kodgruppen var inte tanken att införandet av valberedningen skulle förändra ansvarsstrukturen i svenska bolag. Ansvaret för ett beslut, menar Kodgruppen, ligger på den som tagit beslutet. Vår åsikt är emellertid att Kodgruppens uttalande i detta är felaktigt, och att en jämförelse kan göras med förhållandet mellan styrelse och VD. I de fall styrelsens beslutsunderlag är orsaken till det felaktiga beslutet kan VD:n bli den som står ansvaret, då det är denne som har berett det bristfälliga underlaget. Författarna menar att detta resonemang är applicerbart även på förhållandet mellan valberedningen och stämman.

Även stämmans rätt att utse och fastställa regler för valberedningen talar för att valberedningen intar rollen som ett, i förhållande till bolagsstämman, underordnat organ. Valberedningens ledamöter är på samma vis som styrelsens ledamöter, sysslomän för bolaget. De har ett uppdrag i förhållande till bolaget, med liknande betydelse för tredjeman och aktieägare som den styrelseledamot innehar. Mot denna bakgrund är det därför viktigt att berörda parter kan göra ansvar gällande för culpös ledamot av valberedningen. Det är denna deras organställning som möjliggör en analog tillämpning av 29:1 ABL för att bedöma deras ansvar.

En annan sak är om det är värt att föra ovanstående resonemang; har valberedningens ledamöter uppgifter av sådant slag som kan orsaka ett culpöst handlande och därmed innebära skadeståndsansvar? Enligt författarnas mening är så fallet vad beträffar de fyra plikter vari den fria culpabedömningen tar sin utgångspunkt. Det är exempelvis möjligt att tänka sig ett scenario där valberedningen föreslår en gravt olämplig person för en post i styrelsen, och därmed brister valberedningen i sin vårdplikt. Ett mer närliggande exempel är att ledamot av valberedningen bryter mot den tystnadsplikt som följer av dennes organställning i bolaget.

Att beskriva övriga oäkta bolagsorgan som instiftas genom Koden; revisionsutskottet och ersättningsutskottet, som egna oäkta bolagsorgan är delvis missvisande då dessa tillkommer genom en delegering av uppgifter i styrelsen. Det är således inte frågan om instiftandet av nya organ såsom är fallet med valberedningen, och ansvaret ska således bedömas på samma grunder som vid övrig arbetsfördelning inom styrelsen.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

- Prop. 1997/98:99 *Aktiebolagets organisation.*
- Prop. 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag.*
- SOU 1941 :9. *Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m. Motiv.*
- SOU 1971:15. *Förslag till aktiebolagslag m.m.*
- SOU 1995:44. *Förslag till Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).*
- SOU 2004:46. *Svensk kod för bolagsstyrning – Förslag från Kodgruppen.*
- SOU 2004:47. *Näringslivet och förtroendet.*
- SOU 2004:130. *Svensk kod för bolagsstyrning. Betänkande av Kodgruppen.*
- Kommittédirektiv 2004:132. *Svensk kod för bolagsstyrning.*

Rättsfall

- NJA 1936 s. 78 (återfinns på s. 24).
- NJA 1960 s. 698 (återfinns på s. 15).
- NJA 1973 s. 587 (återfinns på s. 29).
- NJA 1974 s. 297 (återfinns på s. 28).
- NJA 1985 s. 439 (återfinns på s. 32).
- NJA 1987 s. 692 (återfinns på s. 16).

Doktrin

- Andersson, Håkan, *Skyddsändamål och adekvans. Om skadeståndsansvarets gränser*, Iustus Förlag, Uppsala 1993.
- Bernitz, Ulf m.fl., *Finna rätt – juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 8 uppl., Stockholm 2004.

- Bergström, Clas, Samuelsson, Per, *Aktiebolagets Grundproblem*, andra uppl., Norstedts Juridik, Göteborg 2005.
- Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, Norstedts Juridik, Stockholm 1999.
- Dotevall, Rolf, *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör: en aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*, Norstedts Juridik, Stockholm 1989.
- Hellner, Jan, Johansson, Svante, *Skadeståndsrätt*, sjätte uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2000.
- Mallin, Christine. A, *Corporate Governance*, Oxford University Press, Cambridge 2003.
- Nial, Håkan, Johansson, Svante, *Svensk Associationsrätt i huvuddrag*, sjätte uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 1998.
- Sevenius, Robert, *Bolagsstyrning (Corporate Governance) – en introduktion och systemöversikt*, Stockholms Universitet, Stockholm 2005.
- Skog, Rolf, *En svensk kod för bolagsstyrning – vad är det för något och vad innebär den*, Iustus Förlag, Stockholm 2005.
- Smitt, Raoul, m fl., *VD-avtalet*, Norstedts Juridik, Stockholm 2004.
- Stattin, Daniel, *Företagsstyrning – Styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv*, Universitetstryckeriet, Uppsala 2005.
- Svernlöv, Carl, *Bolagskoden – svensk kod för bolagsstyrning med kommentarer för praktisk tillämpning*, Norstedts Juridik, Stockholm 2005.
- Taxell, Lars Erik, *Bolagsledningens ansvar*, Åbo Akademis Förlag, Åbo 2001.
- Taxell, Lars Erik, *Styrelseledamöters rättsliga ansvar*, Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981.
- Tson Söderström, Hans, *Ägarmakt och omvandling: den svenska modellen utmanad*, SNS Förlag, Stockholm 2003.

Artiklar

- Andersson, Jan, 787 §§, Jurist- og Ökonomiförbundets Förlag, NTS nr. 4 2005.
- Andersson, Jan, *Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk*, Jurist- og Ökonomiförbundets Förlag, NTS nr. 3 1999.
- Båvestam, Urban, *Något om den skadeståndsrättsliga betydelsen av försäkringsmeningar i börsbolagens årsredovisningar*, SvJT Häfte 1 2006.

- Båvestam, Urban, *Aktiebolagsstyrelsens möjligheter att delegera sina uppgifter med ansvarsreducerande verkan*, JT nr. 2 2001-02.
- Skog, Rolf, *Nya aktiebolagslagen – fler detaljer men få nyheter*, FAR Förlag, Balans nr. 4 2005.
- Stattin, Daniel, *Valberedning i aktiebolag*, JT nr. 3 2005-06.
- Thorell, Per, *Kodens regler om finansiell rapportering och revision*, FAR Förlag, Balans nr. 4 2005.

Internetkällor

- Kollegiet för svensk bolagsstyrning, *Vad är Kollegiet*, 2006 (2006-05-02), <http://www.bolagsstyrning.se/sv/0000017.asp>
- OMX AB – Stockholmsbörsen, *Kod för Bolagsstyrning*, 2005 (2006-03-02) , <http://www.se.omxgroup.com/se/index.aspx?lank=114>
- Sund Kommunikation AB, *Svensk kod för bolagsstyrning - vilka blir effekterna för börsföretagen*, 2004 (2006-04-07), <http://www.sundkommunikation.se/index.jsp?cat=6&main=58>

Övrigt

- Mailkontakt med Stockholmsbörsens noterings- och övervakningsavdelning, 2006-03-22, issuersurveillance.stockholmsborsen@omxgroup.com
- OECD, *Principles of Corporate Governance*, Paris 2004.
- Stockholmsbörsen, Missiv om regelförändringar, Stockholm 3 juni 2005.
- Stockholmsbörsens Noteringsavtal med handledningstext gällande fr.o.m. den 1 juli 2005, redaktionell ändring 1 januari 2006, Stockholm 2006.